

UPPSALA
UNIVERSITET

SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN
CESAR – CENTRUM FÖR SOCIALT ARBETE
SOCIONOMPROGRAMMET
KANDIDATUPPSATS, 15HP
VÅRTERMINEN 2019

Från god man till god vän

Hur gode män till ensamkommande barn uppfattar sin roll och asylprocessen

Kajsa Larsson

Handledare: Hedvig Ekerwald

2019-05-23

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till studiens sex intervjupersoner som valde att ställa upp och bli intervjuade med syfte i att delta i mitt examensarbete. Tack till ett fint samarbete inför intervjuerna – samt trevliga stunder under intervjuerna – innehållande berättelser som lärt, åtminstone mig, så otroligt mycket. Ni sitter alla på spännande erfarenheter, tankar och upplevelser som nu fler än jag får chansen att ta del av.

Tack även till min handledare Hedvig Ekerwald som varit otroligt pådrivande och positivt inställd rakt igenom hela arbetet. Din kunskap och nyfikenhet har inspirerat och hjälpt mig mycket i mitt arbete. Till sist vill jag tacka min mamma som ständigt ställer upp med korrekturläsning så fort jag ber om det.

Sammanfattning

Vad anser gode män till ensamkommande barn om hur Barnkonventionen efterlevs under asylprocessen och hur uppfattar de sin egen roll och sitt uppdrag som god man till ensamkommande barn? Denna fråga undersöks i studien genom intervjuer med gode män. Bakgrunden är att UNICEF gett kritik till Sverige för att inte till fullo efterleva Barnkonventionen i en asylprocess samt det faktum att godmanskapet i flera aspekter framställs som ett oklart och odefinierat uppdrag. Studien syftar även till att undersöka hur de intervjuade gode männen uppfattar samarbetet med Socialtjänsten och Migrationsverket. Sex stycken semistrukturerade intervjuer har analyserats med hjälp av en strukturell-funktionell rollteori samt genom ett rättighetsperspektiv, där Barnkonventionen och begreppet barnets bästa varit centralt. Resultatet visar främst hur uppdraget som god man till ensamkommande barn tolkas på ett mycket varierande sätt. Den främsta skillnaden inom godmanskapet tycks innebära den relation som skapas till barnet, vilket i sin tur skapar en orättvisa mellan barnen som är tilldelade gode män. Det egna initiativtagandet kan till och med påverka det enskilda barnets asylprocess och framtid. Ett centralt resultat i studien är även uppmärksammandet över bristen gällande ensamkommande ungdomars 18-årsdag och det därmed avslutade godmanskapet. Studiens intervjupersoner framställer detta som ett systemfel som bör åtgärdas för att behandla ungdomarna rättvist och human.

Nyckelord: God man, Ensamkommande barn, Barnkonventionen

Antal ord: 17 949

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
1.3 BEGREPPSDEFINITIONER	6
1.4 DISPOSITION	7
2. TIDIGARE FORSKNING OM GODMANSKAPET OCH ENSAMKOMMANDE BARNAS ASYLPROCESS	7
2.1 SÖKPROCESS	7
2.2. GOD MAN – EN OTYDLIG ROLL	8
2.3 ASYLPROCESSEN OCH MOTTAGANDET I SVERIGE	9
2.4 BARNETS BÄSTA UNDER ASYLPROCESSEN	10
2.5 SAMVERKAN MELLAN BERÖRDA AKTÖRER	11
2.6 SAMMANFATTNING AV FORSKNINGSFÄLTET	12
3. TEORETISKA PERSPEKTIV	12
3.1 ROLLTEORI	12
3.2 RÄTTSSOCIOLOGI	13
3.2.1 Folkrättsliga regler	14
3.2.2 Barnkonventionen	14
3.2.3 Barnets bästa	14
4. METOD	15
4.1 VETENSKAPSFILOSOFISK UTGÅNGSPUNKT	15
4.2 KVALITATIVA INTERVJUER	16
4.3 URVAL	17
4.4 GENOMFÖRANDE AV INTERVJUER	17
4.5 ANALYSMETOD	18
4.6 TILLFÖRLITLIGHET	19
4.7 ETISKT FÖRHÅLLNINGSSÅTT	19
4.8 METODÖVERVÄGANDEN	20
5. ANALYS	21
5.1 KODNING	21
5.2 VILKA BLIR GOD MAN OCH VARFÖR	22
5.3 GODMANSKAPET SOM UPPDRAG	24
5.4 INDIVIDUELLA TOLKNINGAR AV UPPDRAGET	26
5.5 ASYLPROCESSEN KAN PÅVERKAS AV GOD MAN	29
5.6 UPPLEVELSER AV MYNDIGHETSKONTAKTER	30
5.7 SYSTEMET BRISTER VID 18-ÅRSGRÄNSEN	32
6. DISKUSSION	34
6.1 SUMMERING	35
6.2 STUDIEN I LJUSET AV DEN TIDIGARE FORSKNINGEN	36
6.3 TEORIDISKUSSION	37
6.4 METODDISKUSSION	37
6.5 IMPLIKATIONER FÖR SOCIALT ARBETE	38
7. REFERENSER	39
BILAGA 1 - FÖRFRÅGAN OM DELTAGANDE I STUDIE	42
BILAGA 2 – SAMTYCKESBLANKETT	43
BILAGA 3 – INTERVJUGUIDE	44

I. INLEDNING

I.1 Bakgrund

UNICEF redovisar i sin rapport, *Protected on Paper? An analysis of Nordic country responses to asylum-seeking children* från 2018 att barns rättigheter försummas i asylprocessen. Rapporten visar att asylsökande barn inte har samma rättigheter som inhemska barn och det poängteras att Barnkonventionen inte prioriteras, oavsett om landet inkorporerat konventionen till lag eller ej. Även i media går det att läsa att det anses finnas brister i ensamkommande barns rättigheter och en debattartikel med rubriken *Barnkonventionen måste omfatta alla barn*, publicerades i Dagens Nyheter i juli 2018. I denna artikel uttrycker sig representanter från *Rättsrådet för barn och unga i migration* att ”Vi kräver att asylsökande och papperslösa barn och ungas rättigheter ska tas på allvar” och författarna betonar att Sveriges politiker och Migrationsverk bör åtgärda en rad brister för att leva upp till Barnkonventionen, som blir till svensk lag år 2020.

I Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn § 2, går att läsa hur Överförmyndaren ska förordna en god man till ett barn som anländer till Sverige utan sina föräldrar. God man blir därmed, juridiskt sett, barnets förmyndare och vårdnadshavare och den person som förväntas företräda barnet i ekonomiska, personliga samt rättsliga angelägenheter (Prop. 2004/05, 136:29). Mycket visar på att godmanskapet som uppdrag är vagt utan konkreta regler och Sveriges Kommuner Landsting har gått ut med hur de anser att systemet bör förändras (SKL, 2018).

FN:s Barnkonvention, gällande rättigheter för personer under 18 år, ratificerades i Sverige år 1990 samt kommer att inkorporeras i svensk lag i början på 2020. Med grund i UNICEFS (2018) kritik till bristande efterlevda rättigheter för barnen i en asylprocess, önskar denna studie skapa en förståelse för hur gode män – som kan ses likt en närmast anhörig till barnen under denna tid – anser att Barnkonventionen följs under asylprocessen. Studien önskar även redogöra för hur gode män själva förstår sin roll gentemot barnet och andra myndigheter, något som kan anses vara en viktig aspekt av att kunna utveckla och förtydliga denna roll i framtiden, för att på så sätt stärka barns rättigheter.

Jag anser att det finns en krock i framställningen av godmanskapet som ”uppdraget är oklart”, i kombination med ett otroligt litet fokus i tidigare studier från gode mäns egna perspektiv. Hur samarbetet mellan aktörer fungerar runt dessa barn, samt hur Barnkonventionen upplevs efterlevas i praktiken, anser jag även det vara en kunskapslucka inom den tidigare forskningen. Att rättigheter för barn i en asylprocess försummas, kommer inte att åtgärdas genom blott den teoretiska förändringen att Barnkonventionen går från att vara ratificerad till att bli inkorporerad i svensk lag, utan förändring måste ske i praktiken. Detta är en studie för att söka förståelse för hur gode män tolkar sin uppgift och sitt ansvar gentemot barnet, samt hur och när de anser att *barnets bästa* sätts i fokus, alternativt glöms bort, under asylprocessen.

I.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur gode män till ensamkommande flyktingbarn upplever sin roll som god man samt deras syn på asylprocessen, för att skapa en djupare förståelse av

huruvida deras uppfattningar går att relatera till *barnets bästa* och Barnkonventionen. Detta skall göras med följande frågeställningar:

1. Hur förstår gode män till ensamkommande barn sin roll och uppgift gentemot barnen/ungdomarna?
2. Hur upplever gode män sitt samarbete och sin kontakt med andra aktörer i barnen/ungdomarnas liv i form av Socialtjänsten och Migrationsverket?
3. Uppmärksammar gode män några specifika problem för barnen/ungdomarna i asylprocessen, som går att relatera till brister i barns rättigheter och hur Barnkonventionen efterlevs i praktiken?

Nedan listas några begrepp som jag anser behöver definieras för att kunna användas i studien.

1.3 Begreppsdefinitioner

Ensamkommande barn och/eller *ungdomar* alternativt *ensamkommande flyktingbarn* innebär barn under 18 år vilka kommit till ett nytt land utan ansvarig förälder eller annan ansvarig vårdnadshavare.

God man, definieras efter Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn 2 §, som beskrivits i bakgrundskapitlet.

Överförmyndare eller *Överförmyndarnämnd* väljs av kommunfullmäktige och är de förtroendemän med ansvar att kontrollera förmyndares, förvaltares och gode mäns förvaltning (NE, 2019a).

Barnkonventionen är FN:s konvention om barnets rättigheter innehållande 54 artiklar fyllda av regler för att stärka mänskliga rättigheter för barn under 18 år. Alla länder utom USA har ratificerat Barnkonventionen och Sverige inkorporerar den i svensk lagstiftning i januari 2020 (UNICEF, 2009).

Barnets bästa innebär att vid alla åtgärder som rör barn, oavsett kontext, ska vad som bedöms vara barnets bästa i första hand beaktas (UNICEF, 2009). En mer ingående förklaring ges i studiens teorikapitel.

Asyl innebär att söka skydd, en fristad, i ett annat land än sitt hemland. Ensamkommande barn blir därmed den *asylsökande* som i en *asylprocess* går igenom olika steg från ansökan till beslut (Migrationsverket, 2015).

Flyktingkrisen 2015 innebär konsekvenserna av de oroligheter (främst i Afghanistan, Irak och Syrien) som föranledde att ovanligt många människor tog sig till Europa för att söka asyl (NE, 2019b). Till Sverige kom dryga 35 000 ensamkommande barn under 2015, att jämföras med året därpå då 2 199 ensamkommande barn sökte asyl i Sverige (Eurostat, 87/2016).

Uppehållstillstånd innebär att en person får stanna i Sverige efter att fått ett ja på sin ansökan om asyl. Detta kan ges i form av *permanent uppehållstillstånd (PUT)* alternativt *tillfälligt uppehållstillstånd (TUT)* (Migrationsverket, 2015).

Arvode innebär enligt Föräldrabalken (1949:381) 12 kap. 16 §, att en god man har ”rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande”. Lagparagrafen gäller oavsett godmanskap men Ek & Hansson (2016:58) redogör för att arvodet gällande gode män till ensamkommande barn bör ses annorlunda då detta uppdrag är mer omfattande och tidskrävande är det ”traditionella godmanskapet”. Arvodets storlek är inte nationellt bestämt utan bestäms av Överförmyndaren i var kommun, men vanligt är att utgå från schablon.

Under 2017/2018 sänktes arvodet för gode män till ensamkommande barn i många kommuner till en följd av att Överförmyndaren fick mindre pengar från staten rörande mottagandet. Exempelvis i Uppsala kommunen, där jag själv bor och studerar, sänktes arvodet från 2400 kronor till 1395 kronor per månad för gode män med ungdomar i en asylprocess och från 2000 till 930 kronor gällande barn som fått beslut om PUT. (Gustafsson, 2017, Överförmyndarnämnden Uppsala Kommun, 2017).

1.4 Disposition

Denna studie kommer att inleda med en redogörelse av tidigare forskning angående godmanskapet och ensamkommande barns asylprocess. Därefter kommer studiens teoretiska avsnitt med fokus på rollteori och rättssociologi att beskrivas genom att ta upp de centrala teoretiska begrepp som kommer att bli användbara i studiens analysdel. Ett metodkapitel redogör därefter för studiens kvalitativa forskningsmetod och intervjuform, samt för studiens urval, etiska förhållningssätt och analysmetod. Här efter redovisas analysen av mina insamlade data som fortsättningsvis, i det avslutade diskussionskapitlet, summeras och ställs i relation till tidigare forskning samt teori- och metodval. Avslutningsvis skildrar jag de tankar studien givit i förhållande till socialt arbete och reflekterar över nya forskningsfrågor.

2. TIDIGARE FORSKNING OM GODMANSKAPET OCH ENSAMKOMMANDE BARNAS ASYLPROCESS

Nedan följer en forskningsöversikt över tidigare forskning inom området för godmanskapet och ensamkommande barns asylprocess. Jag kommer först att kort redogöra för min sökprocess för att sedan presentera den tidigare forskningen under de fyra underrubrikerna: *God man – en otydlig roll, Asylprocessen och mottagandet i Sverige, Barnets bästa i asylprocessen* samt *Samverkan mellan berörda aktörer*.

2.1 Sökprocess

För att finna den relevanta tidigare forskning som finns inom området använde jag i forskningsgenomgången sökord som ”ensamkommande”, ”ensamkommande barn och unga”, ”asylsökande” ”asylsökande barn” och ”barnets bästa”. Detta i kombination med ”god man”, ”rättigheter”, ”barnkonventionen” och ”asylprocess”. Ganska snabbt upptäckte jag att det fanns ett större utbud av forskning inom området på engelska – även när det handlade om studier från och om Sverige – och fann med hjälp av funna studiers egna nyckelord effektiva engelska sökord såsom; ”unaccompanied minors”, ”asylum-seeking minors”, ”children”, ”guardian”, ”guardianship”, ”custodians”, ”Rights of the child”, ”best interest of the child” och ”migration”. Dessa sökord har framförallt använts i Uppsala universitets bibliotekskatalog.

2.2. God man – en otydlig roll

Salmonsson och Hedlund (2018) skriver i sin genomgång av internationell forskning om gode män, att det inte finns någon internationell definition av begreppet *god man* (guardianship) och därmed heller ingen gemensam förståelse för hur uppdraget ska fungera. Det finns som ovan nämnt en lag i Sverige om god man för ensamkommande barn, men trots detta går det att finna ett tydligt mönster i den tidigare forskningen om att uppdraget är otydligt. Avsaknaden av ett gemensamt och sammanhängande system och brist på tid och resurser är några av de problem som uppmärksammas i Salmonsson & Hedlunds (2018) artikel. I Susann Swärds rapport *Oklart uppdrag – om rollen som god man för ensamkommande flyktingbarn* (2010) väjer hon att beskriver det som att systemet inte är rättssäkert, då det i dagens vaga lagstiftning inte finns några garantier för att den gode mannen ser till att barnets bästa alltid ställs i centrum under asylprocessen.

I Eva Rimstens rapport *Jag vill bli som Kofi* (2006:126) framkommer hur gode män själva anser att de saknar stöd och tillräcklig utbildning från kommunen i sitt uppdrag som god man. Både respondenter och intervjupersoner från hennes kvantitativa och kvalitativa studie, framhäver hur tydligare riktlinjer samt mer utbildning om asylprocessen, asyllagstiftning och kulturmöten är önskvärdt. Intervjupersonerna från Swärds rapport understryker detsamma och Swärd argumenterar för att det krävs bättre handledning och psykologiskt stöd till de gode männen för att de ska kunna sköta sitt ärende på ett bättre sätt (Swärd, 2010).

UNICEF ger i sin rapport från 2018 beröm till Sverige då landets modell och regler för gode män är effektivare än många andra länders, men poängterar samtidigt de stora skillnaderna på kvalifikationer mellan uppdragstagarna, som ger stora variationer för vad som presteras inom uppdraget. I slutrekommendationerna från samma rapport framhålls hur riktlinjer och protokoll bör upprättas samt hur en förstärkning i utbildning och tillsyn bör tillsättas (UNICEF, 2018). Tidigare forskning visar även på problematiken i att det inte finns en övre gräns för hur många barn en god man kan ha ansvar för vilket förklaras leda till fall med gode män som tar på sig fler ärenden än de mäktar med. Det i sin tur kan påverka barnen negativt (UNICEF, 2018., Backlund, Eriksson Åkerlund & Greiff, 2014), Stretmo och Melander, som studerat arbetet med ensamkommande barn i Göteborgsregionen, är inne på samma spår när de efter intervjuer med socialsekreterare återberättar åsikter om hur Överförmyndaren bör ha ett uppföljningsansvar för gode män på liknande sätt som Socialtjänsten följer upp kontaktpersoner (Stretmo & Melander, 2013).

Enligt lagtext ska en god man förordnas ”så snart som möjligt” (SFS 2005:428 § 3). Rimsten belyser detta som problematiskt då det verkar vara ett för diffust uttryck för att fungera i praktiken. I hennes rapport framkommer hur ett stort antal ensamkommande flyktingbarn inte förordnas en god man förrän ett par månader efter att asylansökan lämnats in (Rimsten, 2006:171) och i Barnombudsmannens (BO) 450 intervjuer med ensamkommande barn på ankomstboenden i slutet av 2015 var det *ingen* av dessa som fått en god man förordnad (BO, 2017). Gode män själva kritiserar de faktum att de inte hinner delta i den inledande utredningen då de tillsätts för sent (Rimsten, 2006:138). FN:s barnrättskommitté anför i sina rekommendationer till Sverige att ensamkommande barn ska beredas en god man inom 24 timmar efter att barnet anlät till landet (FN:s barnrättskommitté, 2009). Detta har även Rädda Barnen som en målsättning, något som de dock framställer som ett mål som det är en lång väg kvar för att nå (Swärd, 2010).

I och med otydligheten i uppdraget blir uppgiften som god man möjlig att tolka på olika sätt från kommun till kommun och även från individ till individ. Denna differens visas även i ungdomarnas egna berättelser om sina gode män där vissa berättar hur de träffar sin gode man flera gånger i veckan och får hjälp och stöd i motsvarighet likt en förälder, medan andra knappt vet vem deras gode man är och någon som endast dyker upp på möten med Migrationsverket och andra myndigheter (Swärd, 2010), alternativt endast sätter signaturer på papper (Stretmo & Melander, 2013, Malmsten, 2014). Åsikten att det finns variationer mellan gode män tycks genomsyra forskningen oavsett vilka som intervjuats, då det även i de få intervjuer som finns med gode män själva, framkommer hur vissa gör en skiljelinje mellan ”bättre” och ”sämre” gode män, nämligen de som *bara* sköter pappersgöra och de som faktiskt *bryr sig om* barnen/ungdomarna (Stretmo & Melander, 2013). Schelé och Strandberg (2017:52) ifrågasätter dock till viss del även de gode män som ”överarbetar” och kliver utanför den roll och uppgift som lagen anger, då de menar att detta kan ställa till det och skapa känslor av orättvisa hos andra barn med gode män som endast gör vad som enligt lagtext förväntas av dem.

Då majoriteten av all forskning oavsett form, metod och informanter hävdar samma sak anser jag att det är försvarbart med en förförståelse inför denna studie om att rollen som god man är en otydlig roll.

2.3 Asylprocessen och mottagandet i Sverige

Zetterqvist Nelson & Hagström (2016) redogör i rapporten *Nyanlända barn och den svenska migrationsstrukturen* – gjord genom en kunskapsöversikt samt intervjuer – för ett resultat där man dels ser hur mottagandet efter flyktingkrisen 2015 i det stora hela fungerat bra på grund av ett stort ansvarstagande från olika aktörer, dels ett behov i Sverige av nya förhållningssätt som möjliggör för lösningar med goda villkor för barnen. I rapportens resultatdel har sju problemområden i mottagandet identifierats, där de punkter som jag anser vara relevanta för just ensamkommande barn och därmed även för denna studie, är de följande: hanterandet av väntetider (exempelvis gällande att bli tilldelad en god man och en skolplacering), en ökad samverkan mellan det civila och offentliga samhället samt det faktum att olika aktörer involverade i dessa barns asylprocess har olika villkor, mål och lagar att förhålla sig till.

I ljuset av problematiken med långa väntetider beskriver Lundberg & Dahlqvist (2012) i sin studie hur ensamkommande barn framhäver sina upplevelser av asylprocessen som direkt kopplade till handläggningstiden och Migrationsverkets beslut. Väntetiden, som till en början beskrivs vara runt tre månader men som i praktiken i många fall går över till årtal, framhålls som problematisk, jobbig samt något som påverkar barnens stress och psykiska mående. Detta stärks av Malmstens (2014) studie som visar ett resultat över att vardagslivet hos ensamkommande barn ofta kännetecknas av att oroa sig inför beslut. Gode män framhäver hur de upplever att barn som väntar på asylbesked påverkas negativt av att bo på boenden där barn som redan fått asyl bor, samt att barnen är utan både insikt och inflytande i bedömningsprocesserna (Stretmo & Melander, 2013). Samma problem visas från ensamkommande barns egna röster som själva uttrycker hur de ”arbetar i blindo” när de exempelvis aldrig förstår vad som faktiskt händer med andra barn som lämnar ett boende. Informationen till barnen om vad som händer och vilka olika regler som gäller, framställs som bristfällig och svårförstådd (Wimelius et al, 2017) och denna brist förklaras ibland kunna leda till ryktesspridning om hur särskild information till Migrationsverket kan inverka negativt på asylprocessen, vilket skapar en rädsla och oro hos de aktuella barnen (BO, 2016).

Det finns i ensamkommande barns berättelser citat som visar att det är svårt att finna hjälp med psykisk ohälsa, då exempelvis barn- och ungdomspsykiatri (BUP) i få lägen tar emot ett barn som befinner sig i en asylprocess (Stretmo & Melander, 2013, BO 2017). Förklaringen som ges till detta är ofta att det är svårt att starta en riktig behandling om framtiden för barnet är oviss. Det här leder till att barn som under asylprocessen mår dåligt ofta blir hänvisade till skolhälsovården, vilka dock själva anser att de inte sitter på tillräcklig kunskap för den stöttning och den hjälp dessa barn, med tunga trauman, faktiskt behöver (Stretmo & Melander, 2013). Barnombudsmannen hävdar även att viss anledning till att barn nekas vård beror på en brist i lagkunskap eller bristande förmåga att se barns behov hos personal på boenden (BO, 2017).

2.4 Barnets bästa under asylprocessen

Anna Lundberg (2009) behandlar i sin rapport hur begreppet *barnets bästa* är tänkt att användas i praktiken i relation till hur Migrationsverket använder sig av detsamma. Resultatet visar att Migrationsverkets styrdokument uppvisar en hög beaktning av *barnets bästa* och beskriver Barnkonventionen som en av organisationens mest fundamentala förutsättningar, samtidigt som principen om *barnets bästa* inte verkar ha särskilt stor betydelse för ett asylsökande barns chans till uppehållstillstånd. Lundberg hävdar att förklaringen till detta har att göra med tjänstemän som inte utnyttjar sitt handlingsutrymme till fullo, vilket stämmer överens med vad som framkommer i samma studies intervjuer med tjänstemännen själva. Förslag efter Lundbergs studie är tydligare nedskrivna rutiner om vad *barnets bästa* faktiskt kan vara i praktiken (Lundberg, 2009).

I studien *Knowledge of the unknown child*, har totalt 2585 flyktingbarn – varav 606 ensamkommande – undersökts med fokus på att se över *barnets bästa* i mottagarprocessen av nyanlända barn. Resultatet visade att över hälften av alla ensamkommande flyktingbarn i studien är drabbade av någon form av psykisk ohälsa. Betoning läggs därmed på vikten av att den som intervjuar barnen i asylprocessen bör vara kompetent i intervjukunskap eftersom att ett barns upplevda trauman kan påverka hans berättelse om flykten, vilket i sin tur blir betydelsefullt då asylbeslutet till viss del grundar sig på barnets historia (Van Os, Kalverboer, Zijlstra, & Knorth, 2016).

Barnombudsmannen (2017) delger i sin rapport efter intervjuer med ensamkommande barn, hur Sverige brister i sina åtaganden enligt Barnkonventionen. Brister som framställs är vistelselängden på ankomstboenden, brister i tillsättandet av god man, otillräcklig information till barnen om deras egna rättigheter, brister i möjlighet att utnyttja sjukvård, otrygga/skrala boenden samt avsaknad av material som skor och kläder. Lundqvist & Dahlberg (2012) drar slutsatsen, efter intervjuer med ensamkommande barn i Sverige, hur asyl- och mottagarsystemet präglas mer av barmhärtighet än av ett rättighetsbaserat perspektiv och ställer sig själva samt sina läsare frågan: ”hur kan ensamkommande barn bemötas som bärare för rättigheter”? Det handlar enligt dem om att se de ensamkommande som *barn framför asylsökande*.

Kaukko & Wernesjö (2016) presenterar i sin studie efter intervjuer med ensamkommande barn, tre olika positioner, framställda genom analys av barnens berättelser. Här beskrivs hur barnen antingen är nöjda med det asymmetriska maktförhållandet mellan barn och vuxna aktörer i asylprocessen, eller argumenterar för mer självständighet, eller önskar mer uppmärksamhet och omsorg. Detta stämmer överens med Ulrika Wernesjös (2012) egna studie angående hur viktigt det är att se ensamkommande barn som egna individer och inte som en homogen, sårbar, grupp. Forskning

visar på hur ensamkommande barn upplevs pendla otroligt mycket mellan förväntningen på att vara barn respektive förväntningen på att vara vuxen, beroende på den rådande kontexten. Kritik ges av det svenska systemet som bör ta större hänsyn till barnets/ungdomens erfarenheter istället för ålder på pappret, för att väga in det i organiseringen av mottagningen samt vård för det enskilda barnet (Kaukko & Wernesjö 2016). Detta poängteras även i en rapport från Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, där röster från ensamkommande barn menar på att ett stort engagemang av vuxna behövs i övergången från ung till vuxen. Här poängteras upplevelsen av att engagerade aktörer – som tagit ett steg utöver den professionella rollen – har haft stor betydelse för flera av de intervjuade ensamkommande barn och ungdomarna (SBU 294/2018). Det blir dock här som läsare betydelsefullt att reflektera över hur ett fenomen som detta framställs alternativt uppfattas som positivt eller negativt i en text, med tanke på att det även kan finnas skäl till att professionella positioner ska hållas inom sin profession, för att utföra ett etiskt försvarbart arbete.

2.5 Samverkan mellan berörda aktörer

Zetterqvist Nelson & Hagström (2016) utgår i sin studie från att mottagningsstrukturen i Sverige ställer ett stort krav på samverkan då det finns aktuella aktörer inom både polis, Migrationsverk, kommunala verksamheter, social omsorg, gode män, hälso- och sjukvård samt det civila samhället som är involverade i barnens asylprocess. Det starka samverkankravet förklaras bero på att alla dessa aktörer arbetar efter olika styrdokument, mål och lagar och i rapporten väljer författarna att formulera sig på följande vis: ”Om en tydlig samverkan och ansvarsfördelning uppnås finns större möjlighet att tillgodose barns rättigheter”.

Sundqvist, Ögren, Padyab & Ghazinour (2015) visar i sitt studieresultat på att samverkan mellan yrkesverksamma aktörer involverade i ensamkommande flyktingbarns liv, är relativt låg. Studien fokuserar dock endast på repatrieringen av flyktingbarn (utförd i endast en kommun) vilket gör resultatet svårt att generalisera. Jag anser ändå studien som skälig att lyfta fram då det saknas ett utbud av forskning på samarbetsmönster mellan ovan nämnda aktörer. Stretmo och Melander (2013) redogör för röster från gode män som uppvisar en känsla av att de måste ”fighta” med myndigheter i beslutsfattningar gällande ungdomarna, vilket skulle kunna relateras till bristfälligt samarbete och samverkan. Backlund et al. (2014) framhäver i sin studie att det enligt Socialtjänsten finns samverkansproblem mellan dem och gode män, på grund av oklarheter i godmanskapsuppdraget. Dessa oklarheter resulterar i olika tolkningar om vem som ska göra vad.

I Rimstens kvantitativa enkätstudie med 94 responderande gode män, uppger majoriteten (runt 65 stycken) att kontakten med både offentligt biträde, Migrationsverket och sociala myndigheter, fungerar bra. Hos de respondenter som uppger att samarbetet fungerar mindre bra, ges olika skäl till detta, där det går att utläsa ett mönster i var problemet ligger i gode mäns relation till de olika aktörerna. Gällande det offentliga biträdet uppges dåligt engagemang som anledning till kritiken, för Migrationsverket deras ”byråkratiska” agerande, medan rörande sociala myndigheter dominerar en åsikt om att handläggarna brister i kunskap och insatthet i frågor gällande ensamkommande barn. För Migrationsverket och sociala myndigheter uppges även kritik mot att handläggare är svåra att få tag på (Rimsten, 2006:128–132), vilket är en svårighet som genomsyrar även de ensamkommande barnens egna berättelser (BO, 2016).

Resultatet av Kaukko & Wernesjös (2016) studie med intervjuer av ensamkommande barn i Sverige och Finland, visar att nyckeln till att känna tillhörighet i mottagarlandet är fungerande relationer

samt att vuxna lyssnar på barnen då deras positioner är i ständig rörelse. Majoriteten av all forskning på området visar på det höga värdet av socialt stöd i samband med en asylprocess (Wimelius et al, 2017, Stretmo & Melander, 2013).

2.6 Sammanfattning av forskningsfältet

Sammanfattningsvis framkommer i den tidigare forskningen att det finns betydande oklarheter i uppgiften som god man. Mycket går att utveckla i både utbildning och ansvarsområde men även vad gäller samverkan mellan involverade aktörer. I den forskning och de rapporter som funnits påvisas flera brister i det svenska mottagandet av ensamkommande barn, samt betonas vikten av engagerade aktörer för barnen under asylprocessen. Det finns ett relativt litet rättighetsperspektiv i den tidigare forskningen för ämnet, något som jag därmed vill lyfta i denna studie.

Min studie önskar ge en fördjupad inblick i de gode männens perspektiv på ensamkommande barns asylprocess och se hur de positionerar sig själva samt uppfattar sin roll utifrån en rollteori, vilket är en teori som inte funnits i den tidigare forskningen. Den tidigare forskningen framställer gode mäns uppgift som oklar och odefinierad. Den här studien kan tänkas bli behjälplig med att se hur de gode männen faktiskt själva förstår sin roll och sitt ansvar jämte barnet – vilket kan anses vara betydelsefullt för en utveckling av godmanskapet – för att på så sätt kunna stärka barns rättigheter.

3. TEORETISKA PERSPEKTIV

I följande kapitel kommer det teoretiska ramverket för studien att presenteras genom strukturell-funktionell rollteori, följt av rättssociologi som teoretiskt perspektiv. Det rättssociologiska perspektivet kommer sedan att trättas ner i information om Barnkonventionen samt ett framställande av *barnets bästa* som begrepp. Genom att analysera studiens empiri utifrån en rollteori i kombination med ett rättssociologiskt perspektiv, förväntas detta arbete kunna leda till en större förståelse för hur gode män upplever sin roll och vilka möjliga brister som finns för ensamkommande barn gällande deras rättigheter – utifrån gode mäns erfarenheter, upplevelser och tankar.

3.1 Rollteori

Studien kommer att utgå från en socialpsykologisk rollteori. Malcolm Payne (2014:318) gör en distinktion mellan å ena sidan strukturell-funktionell rollteori, å andra sidan Erving Goffmans dramaturgiska rollteori. Denna studie kommer att fokusera på den strukturell-funktionella rollteorin. En upphovsman till teorier om roller är Ralph Linton som i sitt verk *Study of man* (Linton 1936:113–115) beskriver hur våra sociala roller – som en del av samhällslivet – påverkar och har betydelse för vårt beteende, där fokus ligger på vilka förväntningar som finns för en specifik uppgift eller position. Linton beskriver hur begreppet roll nästintill kan likställas med begreppet status men gör en åtskillnad mellan förvärvad roll/status och tillskriven roll/status. En *förvärvad roll*, innebär en roll som någon tagit på sig eller uppnått, medan en *tillskriven roll* handlar om biologiska förhållanden som kön och etnicitet. De ursprungligen begreppen Linton använder är *achieved* och *ascribed role* och de svenska begreppen är hämtade från Angelöw, Jonsson och Stier (2015:48), vilka vidare kommer att användas som kompletterande författare till Linton. Skälet för detta är att Lintons verk är skrivet 1936 och att den strukturell-funktionella rollteorin har hunnit utvecklas sedan dess.

Angelöw et al. (2015:47 ff.) benämner tre olika förhållanden, eller användbara begrepp, i form av: *positionen*, det vill säga sin ställning eller ”yttre tillkännagivande”, *rollen* – de förväntningar och normer som finns från samhället i samklang med individens medvetande om dessa, samt *rollbeteendet* – hur rollinnehavaren handlar i sin roll. *Rollförväntningarna* förklaras vara viktiga då det finns tendenser till att individen värderas positivt när rollbeteendet stämmer överens med rollförväntningarna. De rollförväntningar som finns för rollen som god man kan benämnas som *generella* – i och med att de kommer från samhället, samhällsmedborgarna och en själv – men även som *specifika*, då det finns förväntningar även från lagtext och överförmyndare. Ibland uppstår *rollkonflikter*, något som kan ske både i intrarollkonfliktform och interrollkonfliktform. En *intrarollkonflikt* kan förklaras med de motstridiga förväntningar som en god man möter gällande innebörden av själva godmanskapet, medan *interrollkonflikter* förklaras vara när individen har olika *positioner* med skiljaktiga förväntningar riktade mot varandra i samma kontext (Angelöw et al., 2015:50).

Utifrån detta går det att hävda att rollteori är en bra utgångspunkt för att söka en större förståelse över det, enligt tidigare forskning, oklara uppdraget i rollen som god man. Genom en koppling mellan studiens frågeställningar och rollteori önskas få en bild av den självupplevda rollen hos intervjupersonerna och om det uppstår någon aspekt av rollkonflikter. Detta ställs i förhållande till de teoretiska utgångspunkter om rättigheter som studien kommer att ta fasta på, vilka kommer förklaras nedan.

3.2 Rättssociologi

Rättssociologi kan förklaras som ett teoretiskt perspektiv baserat på både sociologi och juridik som sammanslagna samhällsvetenskapliga discipliner (Hydén, 2002:46., Hollander, 2009:39). Håkan Hydén, seniorprofessor i rättssociologi, hävdar att på samma sätt som teorier inom samhällsvetenskap kommer till användning för att studera samhället, så kan teorier om rätten, normer och rättssystemet användas för att ge kunskap om rättsordningen i vårt samhälle. För att uppfylla rättens funktion i hur vi i situationer ”bör” agera, så är en förutsättning att reglerna faktiskt följs (Hydén, 2002:46).

Med utgångspunkt i den norske rättssociologen Mathiesens teori, går det förenklat att säga att rättssociologin vill analysera samt redogöra för *rätten i samhället*. Han formulerar rättssociologins tre utgångspunkter genom samhällsförhållandenas påverkan på rätten, rättens påverkan på samhällsförhållandena samt existensen av växelverkan mellan rätten och samhällsförhållanden (Mathiesen, 2005:16–18). Detta skulle kunna sättas i relation till att Barnkonventionen (här: rätten) påverkas av samhällsförhållandena på det sätt att konventionen nu ska inkorporeras i svensk lag. Med denna studie vill jag nu även studera hur samma rätt, påverkar – och samverkar – med samhället, eller mer precist i detta fall; med asylprocessen i det svenska samhället. Sam Larsson (2009:81) väljer i samklang med detta resonemang att beskriva rättssociologi utifrån den samhälleliga betydelse rättsreglerna faktiskt får i praktiken.

Med den tidigare forskningens framlagda brister i ensamkommande barns rättigheter, anser jag att det blir av vikt att genom detta teoretiska perspektiv, försöka fånga hur gode män ser på sin roll och asylprocessens praktiska tillämpning, kopplat till *rätten i samhället*. Jag vill argumentera för att både sociologi och juridik är två lika viktiga komponenter till det sociala arbetets praktik gällande

ensamkommande barn och deras rättigheter. Dessa reflektioner stärks av Larsson (2009:80) som hävdar att vi är i behov av en rättsvetenskaplig socialpsykologi inom socialt arbete för att se den juridiska kontexten i mötet mellan klient och socialarbetare. Även Hollander (2009:54) poängterar att det finns ett behov av en självrådande forskningstradition inom rättsociologin med egna teorier, metoder, studiesubjekt och litteratur kopplat till det sociala arbetet.

3.2.1 Folkrättsliga regler

Hydén & Hydén (2016:130–131) beskriver folkrättsliga regler likt det som ramar in staters relationer genom internationella överenskommelser i form av exempelvis konventioner. De klargör vidare hur det mot dessa folkrättsliga regler inte finns sanktioner, men att förklaring till varför de ändå följs är på grund av en känsla av reciprocitet – för att kräva att en annan stat följer reglerna krävs att man även gör det själv –, det faktum att staterna själva skapat reglerna, samt gruppsyck/påtryckningar från andra stater. En internationell överenskommelse är FN:s Barnkonvention om barns rättigheter, vilken kort kommer att redogöras för nedan, för att sedan kunna sammankopplas med studiens analys.

3.2.2 Barnkonventionen

Barnkonventionen är ratificerad av så gott som alla världens stater (UNICEF, 2009), vilket skulle kunna ses som ett tydligt exempel på hur påtryckningar och reciprocitet kan påverka staters folkrättsliga regler. Hydén och Hydén (2016:133) förklarar hur en konvention blir bindande för Sverige som stat, när den skrivs på, men att samma konvention inte blir bindande för enskilda och företag förrän den införlivas i svensk rätt. Detta kan göras genom transformering eller inkorporering, där det sistnämnda är vad Riksdagen har beslutat ska ske från 1 januari 2020 i Sverige (Prop. 2017/18:186). Anna Singer (2017:15) förklarar hur Barnkonventionen skiljer sig åt från många andra konventioner inom människorätt i den mån att den klargör barn som rättssubjekt, genom att fastslå att barnen själva är individer med egna rättigheter.

Barnkonventionen består av fyra huvudsakliga artiklar och grundprinciper, vilka alltid ska beaktas i frågor rörande barn. Dessa fyra artiklar är enligt UNICEF:s kortversion (2009):

- Artikel 2 – Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras
- Artikel 3 – Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas det som bedöms vara barnets bästa
- Artikel 6 – Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling
- Artikel 12 – Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets ålder, utifrån barnets ålder och mognad

Andra artiklar som blir extra viktiga för detta arbete i och med dess fokus på ensamkommande barn, är artiklarna 7) om rätt till medborgarskap, 10) om återförening med sin familj, 20) om skydd/stöd för barn som berövats sin familjemiljö, 24) rätt till hälso- och sjukvård, 26) om rätt till social trygghet, 27) om skälig levnadsstandard för fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling, samt 39) om rätten till rehabilitering efter utsatthet.

3.2.3 Barnets bästa

I Barnkonventionens tredje artikel återfinns begreppet *barnets bästa*, som förklarar att ”vid alla åtgärder som rör barn så ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa” (UNICEF,

2009). Johanna Schiratzki poängterar att det inom många dokument sker ett framställande av barnets bästa som *den* viktigaste principen (även här genom: ”i första hand”), men att det i den engelska originaltexten är det formulerat likt ”a primary consideration”, vilket kan förstås som ”en av många” principer (Schiratzki, 2005:54). Det här anser jag är en intressant synpunkt och ett spännande ämne i sig, men något som för den här studien blir ett sidospår som det saknas både tid och plats att fokusera på. Viktigt att ta i beaktning är dock att begreppet *barnets bästa* inte är ett entydigt definierat begrepp. Schiratzki reflekterar över hur jurister ofta beskriver *barnets bästa* som ”ett öppet koncept”, innebärande att begreppet måste förstås i harmoni med moraliska och kulturella värderingar. Samtidigt framhäver hon att om vi inte har en universellt bestämd definition, så blir det enklare att lagligt behandla barn på ett visst sätt i en kultur, som samtidigt kan strida mot definitionen av *barnets bästa* i en annan (Schiratzki, 2005:52–55).

I Sverige är begreppet *barnets bästa* använt och till viss del definierat i lagtext genom både Föräldrabalken (SFS 1949:381), Socialtjänstlagen (SoL, SFS 2001:453) och Utlänningslagen (SFS 2005:716) där det genom förarbeten och propositioner går att utläsa att bedömningen om *barnets bästa* måste förstås utifrån ett barnperspektiv. Att utgå från ett barnperspektiv innebär att ha ett utgångsläge i att respektera barnets fulla integritet och människovärde samt att försöka förstå hur barnet själv förstår och upplever sin situation (SoL 2001:453, 1 kap 2 §, prop. 2005/06:99, s.38–40).

Inom denna studie kommer begreppet *barnets bästa* att förstås på det sätt som Maria Grahn-Farley beskriver i sin nyligen författade kommentar till Barnkonventionen. Där framställer hon begreppet *barnets bästa* som en ledande princip som de övriga artiklarna ska tolkas utifrån, om inget annat explicit är skrivet i samma konvention. Principen förklaras gälla både offentliga myndigheter och privata aktörer inom socialt arbete rörande barn (Grahn-Farley, 2019:48)

4. METOD

I det följande kapitlet kommer studiens metod att framföras. Det här kommer att ske likt en tratt som startar brett med förklaring av studiens vetenskapliga utgångspunkt, för att smalnas ner till dess metod, kvalitativa intervjuer. Fortsättningsvis redogörs för studiens urval- och genomförandeprocess, analysmetod, tillförlitlighet samt etiska förhållningssätt. Avslutningsvis framställs ett metodövervägande där jag reflekterar över fördelar och nackdelar med valda metoder.

4.1 Vetenskapsfilosofisk utgångspunkt

Studien har hämtat inspiration från den hermeneutiska traditionen, vilken kan förstås som en forskningstradition med fokus på att vår uppfattning om verkligheten grundas i tolkning och förståelse av densamma (Sohlberg & Sohlberg, 2013:266., Lundin 2008). Hermeneutik beskrivs härstamma från religionsvetenskap och traditionen hade därmed till en början främst sin inriktning mot en förståelse av religiösa texter (Bryman, 2011:507., Ödman, 2016:11). Den nutida hermeneutiken kan dock appliceras på mer än så och Ödman (2016:13) beskriver hur det för forskare snarare handlar om att försöka – genom tolkning – begripa hur ens studieobjekt (här subjekt) förstår verkligheten. Lundin (2008) beskriver hur det inom hermeneutiken är viktigt med intersubjektivitet, det vill säga samspelet mellan människor, eftersom att människan förstår verkligheten tillsammans. Det här överensstämmer dels med studiens frågeställningar som belyser samspel inom godmasket, samt dels med det krav på samspel som ställs under intervjuerna.

En vanlig beskrivning av den tolkningsprocess som sker i den hermeneutiska traditionen är ”den hermeneutiska cirkeln” som Repstad (2007:137) redogör för. Den kan kortfattat förklaras på följande vis: för att förstå en helhet måste varje del tolkas och när delarna tolkats kan helheten förstås på nytt. Den här processen fortsätter sedan på samma sätt igen, som en cirkel, eller spiral. Anthony Giddens (1987:18–20) beskriver ”dubbel hermeneutik” som en växling mellan forskarens (här uppsatsskrivarens) förförståelse och den nya förståelse hen får utifrån intervjupersonernas tolkningar. Ödman (2016:50 ff.) förklarar även, i överensstämmelse med Bryman (2011:508), hur tolkning blir något nödvändigt när ens förförståelse inte är tillräcklig.

Den förförståelse jag besatt inom ämnet inför de utförda intervjuerna, hade jag till viss del fått genom studiens forskningsöversikt, som i sin tur hjälpte mig att formulera studiens frågeställningar. Då jag ansåg att min förförståelse för ämnet inför studien inte var tillräcklig, fanns en önskan att med denna studie få en större inblick och förståelse inom området genom tolkning av gode mäns upplevelser i relation till barns rättigheter. Detta gjordes genom intervjuer, för att sedan så rättvist som möjligt, tolka intervjupersonernas berättelser för att försöka förstå hur de uppfattar verkligheten utifrån den rådande kontexten, samt i relation till barns rättigheter.

4.2 Kvalitativa intervjuer

Studiens syfte – i samklang med dess hermeneutiska utgångspunkt – vägledde mig till en kvalitativ forskningsmetod. Deborah K Padgett (2001:15ff) menar att en kvalitativ forskningsmetod används när en eftersöker upplevd erfarenhet om ett ämne där inte allt för mycket forskning finns, vilket kan anses harmoniera med studiens syfte och frågeställningar.

Sohlberg och Sohlberg (2013:111) benämner intervju som en av de vanligaste metoderna inom kvalitativ forskning och jag valde att utföra semistrukturerade intervjuer med gode män till ensamkommande barn. Semistrukturerade intervjuer förklaras av Angelöw et al. (2015:107) med att intervjuaren har en i förväg skriven intervjumall som stöd, men där det – gentemot en strukturerad intervju – finns plats och flexibilitet till nya frågor och utvecklingsresonemang utifrån intervjupersonernas svar. Jan Trost (2010:42) förklarar samma intervjuform som att själva intervjun är strikt strukturerad men att intervjuguidens frågor är öppna, det vill säga utan givna svarsalternativ, och därmed lågt strukturerade

Intervjuerna transkriberades för att bli till studiens empiri, som jag därefter analyserade utifrån studiens valda teorier och begrepp. Alvesson och Skoldberg (2017:14) förklarar att en studies slutledning kan vara induktiv, deduktiv eller abduktiv och redogör vidare för att induktion innebär att utgå från sin empiri, deduktion med att utgå från sin teori och abduktion som en alternering mellan dessa två. Sohlberg & Sohlberg (2013:144) förklarar en abduktiv slutledning som en slutsats där man – utifrån det man faktiskt känner till – försöker att formulera de omständigheter som ligger bakom ett specifikt resultat. Utifrån detta har jag i denna studie använt mig av en abduktiv slutledning och det är med andra ord jag, som tillsammans med valda teorier, skapat ett sammanhang åt intervjuresultaten samt gjort dem begripliga. Slutledningen blir i och med detta sann för denna studie, samtidigt som att inget säger att en forskare med en annan teori och andra intervjupersoner behöver få ett likadant utfall.

4.3 Urval

De semistrukturerade intervjuerna utfördes med sex stycken gode män boende i tre olika kommuner och tog cirka 45 till 60 minuter per person. Bland de sex individerna var fyra stycken män, fem stycken pensionärer och fyra stycken hade avslutat sitt uppdrag som god man under det senaste året. Ett par av intervjupersonerna hade tidigare erfarenhet av ”traditionellt godmanskap”. Det fanns en variation i antal uppdrag mellan intervjupersonerna med en spridning på ett till tio uppdrag, men där ingen varit god man åt fler än fyra ungdomar åt gången.

Jag valde att höra av mig till Överförmyndarnämnden ansvarig för två av de tre studerade kommunernas gode män. Med hjälp av dem kunde jag via mail nå ut till gode män för ensamkommande barn/unga med en förfrågan om att ställa upp på en intervju för min studie. En bilaga angående studien samt mina kontaktuppgifter bifogades i det utsända mailet. Det här resulterade i så många intresserade att jag blev tvungen att tacka nej till ett flertal individer som visade sig positiva till – samt visade intresse för – att delta i studien. Detta engagemang och snabba respons skulle kunna tyda på att många i urvalsgruppen ansåg att mitt ämne vara viktigt och utforskat. Även om detta endast är spekulationer om anledningen till det stora intresset, vill jag betona den stora responsen och min uppfattning om att det finns ett intresse från gode män att få berätta om sina erfarenheter, till eventuell kommande forskning.

Fyra av de sex intervjupersonerna fann jag genom denna ovannämnda process, medan de övriga två är funna genom en bekants kontakter. Jag valde att tacka ja till de sistnämnda två intervjupersonerna för att få en ännu större bredd på upplevelser och erfarenheter inom rollen som god man genom uppdragstagare i en tredje kommun. Repstad (2007:90) ställer sig kritisk till att intervjua bekanta personer och jag vill härmed poängtera att jag varken före eller efter denna studie haft någon som helst relation till någon av intervjupersonerna.

Bryman (2011:392) beskriver hur kvalitativa undersökningar ofta använder sig av målstyrda urval, vilket förklaras som en motsats till slumpmässiga urval eftersom deltagarna här väljs ut på grund av att de är relevanta för studien. Genom detta går det att hävda att jag i denna studie använt mig av ett målstyrt urval. Samtidigt så förklarar Bryman hur man med målstyrda urval gärna vill få deltagare som sinsemellan är olika gällande viktiga egenskaper eller kännetecken. Med tanke på att fem av de sex deltagarna för denna studie är pensionärer, så vill jag till viss del kritisera mitt målstyrda urval. Samtidigt så är pensionärer kanske trots allt representativt för målgruppen och jag vill argumentera för att jag i och med studiens storlek och tidsram varit tvungen att använda mig av lättillgängliga intervjupersoner för att göra studien genomförbar.

4.4 Genomförande av intervjuer

Intervjuerna genomfördes på platser valda av intervjupersonerna själva och kom att utspela sig på en arbetsplats, en kursgård samt caféer. Kritik kan tänkas ges till att intervjua i offentliga miljöer med risk för buller i inspelningen (vilket kom att ske för en intervju där caféet övergick till lunchrestaurang), samt med risk för att intervjupersonen hämmas för att berätta om alltför privata saker i miljöer där andra kan höra (Trost, 2010:65). Jag anser dock att dessa miljöer även kan bidra till en avslappnad känsla i samtalet där intervjuare och intervjuperson hamnar på en liknande nivå. Det faktum att intervjupersonerna själva fick bestämma plats med en insikt i vad samtalet skulle handla om, bör ha lett till miljöer där de inte känt sig hämmade att prata.

Under intervjuerna använde jag mig av min intervjuguide (se bilaga 3) där det förutom mina frågor fanns plats för övriga kommentarer och frågor från intervjupersonerna själva. Så som nämnt ovan fungerade intervjuguiden som en grundmall för mig i rollen som intervjuare men i övrigt tog intervjuerna olika riktningar. Alla intervjuer spelades in för att sedan kunna lyssnas igenom och transkriberas, vilket därmed skapade studiens empiriska underlag i skriftform. Till en början hade jag med ett par frågor om Barnkonventionen och begreppet *barnets bästa* i slutet av guiden, men jag insåg efter de första intervjuerna att detta inte blev rättvist gentemot intervjupersonen och något jag ansåg skulle falla ut bättre om jag utslöt att nämna. Mitt resonemang grundar sig i en önskan att eliminera risken för att sätta individen i en obekväm situation med en känsla av att inte förstå frågan alternativt uppfatta det som att jag bedömer hens kunskap, vilket skulle kunna påverka studiens syfte att försöka förstå intervjupersonerna.

4.5 Analysmetod

Nedan kommer att redogöras för hur jag valt att analysera min insamlade data. Jag kommer kort att redogöra för både en fenomenologisk och en tematisk analys, samt beskriva hur jag använt mig av angreppssätten.

Lundin (2008) sammankopplar det hermeneutiska grundantagandet med fenomenologiska och humanistiska traditioner, där alla har ett gemensamt intresse i upplevelser hos individer. Padgett (2008:35–36) beskriver den fenomenologiska analysen, IPA (Interpretative Phenomenological Analysis), som en välanvänd analysmetod inom psykologin. Enligt denna metod analyseras data genom att man sammanfattar varje intervjupersons erfarenheter, granskar sammanhanget samt finner teman i intervjupersonernas berättelser. Padgett redogör även för att forskarens uppgift blir att både före och under analysen reflektera över sin egen förförståelse för ämnet och utifrån empirin och analysen befästa, förkasta eller förändra denna förförståelse. Smith, Flower & Larkin (2009) framhäver hur denna analysmetod blir speciellt relevant att använda när intervjupersonerna antas befinna sig i en komplex kontext, något som kan sammankopplas med den tidigare forskningen gällande gode mäns oklara situation. Utifrån deras resonemang tolkas IPA vara väldigt fokuserat på psykologi och mental bearbetning hos patienters upplevelser i sjukvården. Men jag vill hävda att analysmetoden, använd utifrån att försöka förstå en intervjuperson, fungerar bra även för denna studies syfte.

Studiens analysdel har, i förhållande till ovannämnda invändning till IPA, kombinerats med Braun och Clarkes (2006) verktyg för en tematisk analys. Trots att denna studie redan på förhand har en koppling till den hermeneutiska traditionen, rollteori och rättssociologi, så argumenterar jag för att samma guide som de framställer fungerar att använda som bas i min analys. Braun och Clarke (2006) beskriver sex steg för en tematisk analys genom att sätta sig in i sina data, finna initiala koder, leta efter gemensamma teman, granska funna teman, välja ut slutgiltiga teman samt skriva sin rapport. Den väsentliga skillnad som här blir synlig i förhållande till den fenomenologiska analysen, blir att det redan före genomgången av empirin, funnits en rollteori och ett rättighetsperspektiv med begrepp jag utgått ifrån. Med andra ord har vissa utvalda delar av både en fenomenologisk analys och en tematisk analys använts i analysen av studiens empiri.

Den hermeneutiska forskningsansatsen har i analysen bidragit med den hermeneutiska cirkeln. Jag började att läsa alla min insamlade data för att skapa en helhetsbild av intervjuerna, för att sedan

fokusera på att finna innebörder i enskilda teman. Sedan gick jag vidare till att återigen tolka helheten, därpå ånyo tillbaka till mindre teman, och sedan fortsatte jag så i formen av en cirkel.

4.6 Tillförlitlighet

Bryman (2011:354) redogör för hur tillförlitligheten i ett arbete kan delas upp i: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt möjlighet att styrka och konfirmera något. Han förklarar att det finns skeptiker mot användningen av begreppen validitet och reliabilitet inom kvalitativa studier, något som Ruth (1991) samstämmer i genom argumentet att ingenting påtagligt *mäts* i kvalitativa studier utan att det är forskaren som blir själva ”mätinstrumentet”. Han poängterar vidare att det är viktigt att inte ha en alltför tydlig inställning till fenomenet inför studien, då det kan påverka analysens tillförlitlighet. Redan före studiens empiriska data hade jag dock, likt tidigare beskrivet, en förförståelse för fenomenet och kunskap utifrån forskningsöversikten. Det blev därmed betydelsefullt att vara medveten om att min förförståelse endast är en förförståelse, vilket innebär att även den är förändringsbar.

De fyra punkter som Bryman (2011:52, 354) redogör för har varit relevanta att ha i åtanke genom hela arbetets gång för att stärka kvalitén på studien. *Trovärdigheten* – hur sannolikt eller troligt resultatet är – kan styrkas med att mina intervjupersoner kommer att kunna ta del av den färdiga studien, som jag givetvis vill framställa så rättvist som möjligt utifrån intervjupersonernas uppfattningar om verkligheten. *Överförbarheten* – om studiens resultat kan appliceras i andra kontexter – anser jag inte här handlar om hur studiens resultat ska leda till ett generaliserbart ”så här är det” utan snarare belysa att ”det här är sex personers upplevelser och erfarenheter inom området”. *Pålitligheten* – att anta en granskande inställning – har ställt krav på mig som uppsatsskrivare och den som tolkat empirin. Att transparent redogöra för hur processen gått till är av yttersta vikt för en pålitlig studie och detta gör jag genom det här metodkapitlet samt bifogade bilagor med informationsbrev och intervjuguide. Den sista punkten, *konfirmering*, handlar om att säkerhetsställa att jag agerat i god tro samt inte låtit undersökningen avsiktligt bli påverkad av mina egna värderingar. Det faktum att jag varit genuint intresserad av att få lyssna på intervjupersonernas egna tankar och upplevelser, i och med avsaknaden av gode mäns röster i tidigare forskning, har varit behjälplig i relation till detta. Konfirmering innebär även att kunna styrka sina resultat, vilket jag fortlöpande gjort genom citat från intervjuerna i min analys.

4.7 Etiskt förhållningsätt

Inför, under och efter intervjuerna till denna studie har jag innehaft ett etiskt förhållningsätt. Jag har utgått från Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav i form av informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. *Informationskravet* – att ge intervjupersonerna information om studien på förhand – gjorde jag genom ett informationsbrev inför, samt en muntlig förklaring till detsamma, när vi väl sågs för intervjun. *Samtyckeskravet* – att intervjupersonerna själva väljer om de vill delta i studien samt har rätt att dra sig ur när de vill – informerades jag dem om i samma brev, samt muntligt när vi sågs, där jag även poängterade att det vid önskan även godtas att utesluta vissa delar av intervjun. *Konfidentialitetskravet* – att uppgifter om intervjupersonerna skall förvaras oåtkomligt för obehöriga och säkras med anonymitet i studien – har jag tillförsäkrat genom att dels förvara de inspelade intervjuerna säkert tills studien är färdigställd och dels genom noga överväganden av mina framställningar i studiens analysdel för att hålla intervjupersonerna anonyma. Jag har som ett led i detta aktivt valt att inte nämna vilka

kommuner intervjupersonerna är bosatta i för att stärka anonymiteten. Viktigt har även varit att se till så det inte går att härleda någon genom den information intervjupersonerna delgett om ungdomarna de varit eller är god man för. Det sista kravet, *nyttjandekravet* innebär att det jag får reda på om och av intervjupersonerna endast får användas till studien och Nikku (2013) betonar hur det ställs ett etiskt krav på mig som uppsatsskrivare att redovisa intervjupersonernas svar korrekt och att ej dra alltför långtgående slutsatser, något jag haft i åtanke under hela arbetets gång.

Alla deltagare har skrivit under en samtyckesblankett (se bilaga 2) som stärker att de förstått studien och samtycker till det jag nu precis beskrivit.

4.8 Metodöverväganden

Kvalitativa forskningsmetoder är dominerande för syftet att skapa förståelse genom att lyssna till levda erfarenheter och upplevelser. Givetvis hade gode mäns uppfattningar om asylprocessen kunnat göras i kvantitativ form genom en enkätundersökning genererande i fler respondenter. Men utifrån studiens syfte och frågeställningar hade dock inte samma djupa förståelse kunnat nås med en sådan metod. Jag fick frågan av en intervjuperson vad denna studie ”egentligen kommer att kunna visa”, med tanke på det fåtal intervjupersoner jag hade. Naturligtvis hade det varit positivt att lyssna till fler än sex personers erfarenheter, men utifrån studiens syfte och tidsramen för arbetet vill jag ändå hävda att det inte behövts för att göra studien intressant. Jag hade däremot valt att försöka intervjua personer med större skillnad i bland annat ålder, om det funnits andra tidsramar för studien.

En invändning och kritik mot studien skulle kunna vara det faktum att jag inkluderar hur barns rättigheter efterlevs i en asylprocess, utan att fråga barnen. Repliken på detta är att jag, dels av etiska skäl inte är behörig att intervjua barn i en C-uppsats i enlighet med min institutions policy, dels att jag vill belysa det som i tidigare forskning inte tagits upp i form av just gode mäns röster. Jag vill härmed även belysa hur gode mäns åsikter och upplevelser om barnets rättigheter är högst relevanta i kontexten.

Viktigt att ta i beaktning är det faktum att alla intervjuade valt att frivilligt ställa upp. Här anser jag det rimligt att redogöra för en fråga jag fick av en intervjuperson angående mitt urval, där hen frågade om jag ”får med rötäggen”? Det blir här återigen relevant att poängtera att denna studie utgått från röster av sex gode män och inte gode män i allmänhet. Alla sex intervjupersonerna har av mig uppfattats som drivna och intresserade människor som vill gott med sitt uppdrag, vilket givetvis har en inverkan på studiens analys och resultat.

Att studiens analysmetod är en kombination mellan IPA och tematisk analys, kan tänkas föranleda kritik från en inbiten användare av den ena eller den andra metoden. Då jag anser att det inte finns en redan utstuderad analysmetod som passar min studie till fullo valde jag dock att förena dessa två och både uteslutit vissa delar samt fokuserat på andra utvalda delar, från de båda analysmetoderna. Jag hoppas att jag genom nedankommande analys och resultat kommer kunna belysa något intressant som kan föranleda till framtida studier och forskning inom området.

5. ANALYS

Syftet med denna studie är som ovan nämnt att genom intervjuer med gode män till ensamkommande barn undersöka hur de upplever sin roll och ansvar som god man, samt söka förståelse för deras erfarenheter av asylprocessen i relation till barns rättigheter. I analysen har jag valt att benämna intervjupersonerna med de påhittade namnen: Anders, Erik, Maria, Måns, Siv och Lars. Kapitlet innehåller min analys av de insamlade data utifrån begrepp centrala i strukturell-funktionell rollteori och rättssociologi. Motiven för att utföra denna studie går att härleda till tidigare forskning som beskriver dels hur uppdraget som god man för ensamkommande barn är otydligt, dels hur kritik givits över hur Barnkonventionen i alla lägen inte efterlevs gällande ensamkommande barns asylprocess (UNICEF, 2018). Att även söka förståelse för hur studiens intervjuade gode män upplever sitt samarbete och kontakt med aktuella myndigheter är centralt för studiens analys.

5.1 Kodning

Alla utförda intervjuer har spelats in och transkriberats för att sedan noggrant kunnat bli studerade, kodade och analyserade utifrån de metoder som beskrivits i metodkapitlet. Redan inför kodningen valde jag ut fem olika färger – som stod för fem olika kategorier – att markera utdrag ur materialet med, för att enklare strukturera och finna gemensamma teman utifrån de funna koderna. Efter att ha läst igenom mitt insamlade material så pass många gånger att jag fått en första förståelse för dess helhet, ansåg jag att de fem nedan beskrivna kategorierna var passande att utgå ifrån i min kodning.

Rollen som god man	Fakta/Information	Positiva erfarenheter	Negativa erfarenheter	Övriga tankar och berättelser
Grön	Blå	Gul	Lila	Röd

Tabell 1.1 Färg- och namn kategorier i kodningen av intervjumaterialet

Alla insamlade data skrevs ut på papper och markerades med färgpennor i dessa fem färger, där utdrag från materialet benämndes med en kod i den färg som stämde överens med utdraget. Att en intervjuperson berättat hur hen haft en god kontakt med socialtjänsten markerades därmed med gult, medan information om att någon haft två uppdrag som god man, markerades med blått. Vissa utdrag kunde givetvis handla om fler än en av dessa kategorier och blev därmed färg- och namnkodade i mer än en färg och kod. Ett exempel på ett utdrag som blivit placerat under två koder visas nedan:

Så jag kommer inte ihåg riktigt hur lång tid det tog innan dom fick första beslutet men det var ju, avsevärd tid alltså, de måste ju ha varit mer än ett år efter att dom kom hit. Så det var ju ofta att vi fick förklara för dem att ni måste förstå att Migrationsverket är nerlusat då vi hade en jättestor flyktingväg, det tar tid att reda ut det här, många såna samtal var det. (Anders)

Här markerades utdraget dels med lila i och med Anders redogörelse för en negativ erfarenhet, som fick koden ”lång väntetid”, dels med grönt, då utdraget handlar om rollen som god man, kodat med ”förklaranderoll”.

Alla koder placerades sedan i färgordning i ett schema. Se utdrag med exempel nedan:

Rollen som god man	Fakta/Information	Positiva erfarenheter	Negativa erfarenheter	Övriga tankar och berättelser
Förklaranderoll	Antal uppdrag	Bra kontakt med Socialtjänsten	Lång väntetid	Krävs viss förkunskap för att göra ett bra jobb
Förälder vs. Professionell	Viss information vid start av uppdraget	Givande uppdrag	Negativa konsekvenser av 18-årsgränsen	Skiljer sig väldigt från asylprocess till asylprocess
Egna initiativ stor påverkan	Vet gode män som har <u>8-10</u> uppdrag	Barnen har kommit till tals	Kritik mot Migrationsverkets agerande	Från god man till god vän

Tabell 1.2 Utdrag ur kodningsschema för analys av intervjuerna

Med alla insamlade data uppdelade i dessa färgmarkerade koder kunde jag sedan relativt enkelt finna mönster i det kodade materialet. När jag efter denna process återigen gick tillbaka och granskade materialet i helhet, i samklang med den hermeneutiska cirkeln, skapades en djupare förståelse för empirin och jag kunde slå ihop och utforma de huvudteman som jag anser fångar det viktigaste för att uppnå studiens syfte och ge svar på dess frågeställningar. De slutgiltiga temana som kommer att beskrivas under kapitlets sex underrubriker har jag fastställt som: *Vilka blir god man och varför*, *Godmanskapet som uppdrag*, *Individuella tolkningar av uppdraget*, *Asylprocessen kan påverkas av god man*, *Upplevelser av myndighetskontakter* samt *Systemet brister vid 18-årsgränsen*. Analyskapitlet kommer fortsättningsvis att presenteras under dessa sex nämnda underrubriker.

5.2 Vilka blir god man och varför

Att vara god man är en roll som de sex intervjupersonerna, av olika anledningar, själva valt att anta. Detta innebär utifrån Lintons (1936:115) resonemang att deras roll som god man är en *förvärvad* och inte en *tillskriven roll*. Alla sex intervjupersonerna tog på sig uppdraget någon gång mellan sen höst 2015 och tidig vår 2016, efter den flyktingkris som drabbade Europa vilket resulterade i ett ökat antal ensamkommande barn som kom till Sverige under den tiden. Skälen till att intervjupersonerna tog på sig uppdraget har visat sig variera, men genomsyras till stor del av altruism, att vilja bidra och hjälpa till.

Anders beskriver hur han kände att han (och hans fru) ville bidra med någonting i den rådande situationen:

Det var ju så mycket snack om invandring där ett tag och vi tyckte till slut att ”Faraon någonting måste ju göras!” och vi tänkte på det här med godmanskap eftersom våra barn nu då är ganska stora så tänkte vi att ”Vi har tid liksom, vi kan göra en insats”. (Anders)

Maria däremot fick frågan av Överförmyndaren då hon redan var god man i andra kontexter och därmed redan fanns med i systemet:

Jag fick frågan av Överförmyndaren våren 2016 eftersom att jag redan fanns i systemet i och med att jag hade andra uppdrag som god man. (Maria)

I citatet med Anders ser vi hur han fick en egen, inre, känsla av att han ”borde” göra någonting för situationen. I Marias citat ovan går däremot hennes uppdrag att härleda till en fråga hon fick av Överförmyndaren som hon valde att tacka ja till. *Rollen* som god man blir dock för båda individerna en *förvärvad roll* då de båda i en eller annan aspekt själva valt att ta på sig rollen. I Marias fall skulle det faktum att hon fått en förfrågan kunna tänkas påverka att *rollförväntningarna* – utifrån hur de i samklang med Angelöw et al. (2015:47ff) är beskrivna i teorikapitlet – blir annorlunda, ställt i förhållande till en insats som är vald helt och hållet på eget initiativ. Med utgångspunkt i detta skulle samma *förvärvade roll* och *position* som god man kunna skilja sig åt genom de rollförväntningar individen känner att hen har på sig, både från samhället och angående sitt eget medvetande om dessa.

Måns berättar hur han blivit uppskattad i sin roll som god man:

Det bästa med uppdraget, ja jag har fått uppskattning var jag än har dykt upp, och då har jag talat om för grabbarna att ”Hur gammal du än blir så är beröm det absolut bästa sättet att få någon att må bra”. (Måns)

Måns upplevelse av att ha blivit uppskattad kan sättas i relation till vad som tidigare beskrivits angående att människor ofta värderas positivt när *rollbeteendet* stämmer överens med *rollförväntningen* (Angelöw et al., 2015:48). Måns berättar att han har blivit uppskattad av folk runt omkring sig, något som antagligen till stor del berott på att han uppträtt i samklang med vad dessa personer haft för förväntningar på honom i rollen som god man. Han poängterar i ovanstående citat hur det här har fått honom att må bra, vilket kan tänkas påverka att han fortsätter försöka få sitt eget rollbeteende att överensstämma med rollförväntningar från andra.

Erik, som också varit god man i andra uppdrag tidigare, gick på informationsmöte under hösten 2015 när man i kommunen efterlyste gode män till ensamkommande flyktingbarn. Han uttrycker sig på följande vis på frågan om varför han tog på sig uppdraget som god man:

Det enkla svaret är att varför skulle jag inte bli det. (Erik)

Han fortsätter sedan med ett resonemang om vad det kan vara som gör att vissa människor känner att de bör ta ansvar i ett läge som detta:

På första informationen så förvånade det mig va, att det var en klart övervägande majoritet av dom som var på informationen som uppenbarligen hade utländskt ursprung. Varför vet jag inte, om det var liksom att de känner igen den här situationen eller var det att de faktiskt har en större humanistisk känsla än vad vi har va, att de förstår att de måste hjälpa de här människorna. Redan det är ju egentligen illavarslande. (Erik)

Eriks reflektion om att det var många individer med annat än svensk bakgrund på informationsmötet och hans fundering på vilka som blir gode män, kan utifrån citatet tänkas påverkas av det som Linton (1936:115) benämner som en *tillskriven roll* – en roll som en individ redan besitter – här i form av etniskt ursprung. Var man är född innebär en tillskriven roll då vi inte aktivt valt den. I Eriks resonemang går att uttyda hur den *tillskrivna rollen* skulle kunna tänkas spela roll för det aktiva valet till den *förvärvade rollen* som god man. Vilken roll man haft eller har i andra sammanhang i livet verkar enligt de intervjuade gode männen uppfattningar också kunna påverka *rollbeteendet*, hur man handskas med uppdraget (Angelöw et al., 2015:48) och flera av de intervjupersoner som har egna barn redogör för hur detta många gånger har varit till hjälp i deras roll som god man. Även tidigare arbetserfarenhet uppfattas vara till hjälp i rollen som god man utifrån flera av intervjupersonernas berättelser.

5.3 Godmanskapet som uppdrag

Utifrån empirin går det att tolka att ingen speciell förkunskap krävdes av intervjupersonerna inför uppdraget och Anders beskriver det som att ”de var ju ganska desperata utefter gode män just då, så jag tror att kreti och pleti kunde nog bli”. Något som framkommer i flera av intervjuerna är dock att en större kunskapsförmedling till gode män om ungdomarnas situation efterfrågas.

I insamlade data framkommer att ingen av intervjupersonerna har haft fler än fyra uppdrag åt gången, eftersom att en då ”inte skulle kunna göra ett bra jobb”. Flera väljer dock att ta upp det faktum att de erfar hur vissa andra gode män verkar utföra uppdraget för pengarnas skull och beskriver hur de noterat att vissa tagit på sig 8–10 uppdrag på en och samma gång, Vad som i analysen av empirin framkommer är dock en upplevelse av att det nyliga sänkta arvodet för gode män till ensamkommande barn i flera kommuner, bidragit till en minskning av denna problematik då de personer som man sa ”gjorde det för pengarnas skull” nu inte tog på sig fler uppdrag. Samtidigt finns skilda åsikter bland intervjupersonerna huruvida den nuvarande pengasumman är skälig, alternativt för liten, med motiveringar som ”man gör det inte för pengarnas skull”, kontra ”det tar ändå mycket av min tid”.

Jag tolkar genom intervjupersonernas erfarenheter att den icke existerade maxgränsen på andtal uppdrag åt gången, är ett område där godmanskapet kan utvecklas. Det går i studiens insamlade data att finna konkreta förslag från de intervjuade gode männen för hur godmanskapet skulle kunna utvecklas eller förändras.

Måns berättar hur han anser att det kanske behövs mer tillsyn av Överförmyndaren:

Uppföljden av godmansrollen skulle jag kunna tänka mig man skulle kunna organisera på sånt sätt som att om man har haft flera stycken, nu är det ju en resursfråga för Överförmyndaren har haft mycket att göra, men att man en gång i halvåret har ett uppföljningssamtal. (Måns)

Anders berättar hur han anser att den egna livssituationen spelar in i hur många godmansuppdrag någon kan ta på sig och resonerar vidare att det då borde ske någon form av prövning för detta:

Man måste nog ha någon slags prövning, om man märker att någon tar på sig fler än ett barn eller möjligen två, då måste på något sätt Överförmyndaren kolla att ”Vad är det som gör att du tror att du ska kunna hantera så många ungdomar?”. (Anders)

Erik ställer sig kritisk till de som tar på sig alltför många uppdrag och han reflekterar över om uppdraget egentligen kanske är för komplext för att ligga på frivilliga medborgare:

Om jag räknar ut hur mycket tid man lägger ner som god man ungefär va, eller vad som går åt på alla telefonsamtal och brev man ska skriva och man ska på möte och skolmöte och liknande, så skulle kanske socialsekreterare hinna med 5–6 stycken på heltid. Och frågar du varför vi inte skulle ha det? Varför ska vi inte ställa de kompetenskraven när det dessutom är så att det är en situation som är väldigt svår, som vi inte kan begära att en enskild människa ska hantera va. Det kommer en analfabet i princip då va, man ska lära dom språk, man ska lära dom den sociala situationen, man ska ha myndighetskontakt och alla sådana här saker. Det kan vi inte begära att en vanlig medborgare ska kunna leverera [...] även om det är godhjärtat så hjälper det inte. (Erik)

Måns och Anders anmärker i citaten hur de anser att godmanskapet är en för omfattande uppgift för att kunna ha alltför många uppdrag samtidigt utan översyn och Erik menar att det kanske faktiskt är en för tuff uppgift att lägga på en ”vanlig medborgare”. Han problematiserar det faktum att vi i Sverige inte har professionella som utför detta uppdrag och ställer sig frågande till varför vi inte ställer det kravet för just denna målgrupp. Jag tolkar Erik, genom hans intervju som helhet, som en person med ett omfattande och aktivt *rollbeteende* i sin *position* som god man som innebär att han väger in många ansvarsområden inom rollen.

För flera av intervjupersonerna hade ungdomarna varit i Sverige ett bra tag innan de blev tilldelade dem som god man. Erik berättar om när han hälsade på i skolan och hur det fanns flera ungdomar i klassen som då inte hade någon god man:

När jag kom till klassrummet första gången då var det många som inte fått någon god man. Dom kommer hit till Sverige och dom är här men dom får ingen god man, så dom sa ”Kan du inte bli god man för mig också?”. Det är ju lite gripande i sig då va men alltså så hanterar vi människor som kommer hit. (Erik)

Maria hade ett aktivt uppdrag som god man när hon började hjälpa ännu en ungdom som för stunden inte hade en god man. Hon säger:

Jag hjälpte en kille som tidigare haft en god man som det inte fungerade med. Jag hjälpte honom att komma in i skolan, kontakt med Migrationsverket och så vidare. Jag kontaktade Överförmyndaren för att få ta över uppdraget men fick besked att det redan fanns en ny god man, som jag inte fick tag på för hen var bortrest. Men jag vet sen att den personen varken var med på möten på Migrationsverket eller hade kontakt med skolan. Så det är ju väldigt olika det där. (Maria)

Erik och Marias citat visar att medan de var gode män, fanns det ensamkommande ungdomar som fick vänta länge eller vara helt utan god man. Det här framhävs som kritik och det tolkas som problematiskt kopplat till gode mäns samhällsfunktion. Genom Marias citat går det att se hur hon kände ett behov av att hjälpa flera och att hon försökte bli förordnad god man till en kille som i stunden inte hade någon som skötte uppdraget. Hennes *rollbeteende* kan här tänkas påverkas av att hon hade *positionen* som god man sedan tidigare. Maria beskriver vidare en erfarenhet av att uppdraget skilde sig åt från aktör till aktör och att den individen som till slut blev god man åt ungdomen inte verkar ha förstått uppdragets innebörd på samma sätt som hon förstått det. Att

uppdraget är öppet för olika tolkningar och därmed skiljer sig åt mellan gode män kommer att diskuteras nedan.

5.4 Individuella tolkningar av uppdraget

Genom att studera min empiri gällande uppdraget som god man, går det att urskilja vad det personligen har inneburit – alternativt i rådande stund innebär – för intervjupersonerna att vara god man. Analysen visar att rollen innebär en hel del förklarande för ungdomen om det svenska samhället, vad asylbeslutet innebär, vilka rätt- och skyldigheter ungdomen har, med mera. Hur intervjupersonerna definierar sin roll och ser på sin uppgift i rollen som god man tolkar jag vara relativt varierande och individberoende.

Siv berättar hur hon (och hennes man) agerat i rollen som god man:

Vi har haft kontakten om man säger med myndigheter att se till så att de följs upp alltså och vi har ju *inte* rollen som ställföreträdande förälder utan det är ju inte det utan det är ju främst gentemot myndigheter och att skola fungerar och att de varit på hälsokontroll och så, kontakt med Migrationsverket och ja, vara med på intervju”. (Siv)

Erik berättar om hur han, tvärtom, ser det som att han fungerar som en ställföreträdande förälder för stunden:

Jag har definierat det som att jag är ställföreträdande förälder därför att den ungdomen inte har sina föräldrar här. Och då är det min roll att gå in och biträda den där ungdomen i princip i allt och dessutom är det då så att den ungdomen har ju inte ett hum om vad vi har och hur det fungerar, med rättigheter och skyldigheter och möjligheter. (Erik)

Anders beskriver hur han förstått sitt uppdrag som någon form av plastpappa eller administrativ förälder, med mer distans än en vanlig förälder:

Som jag såg det så kändes det liksom som att vara en, någon form av plastpappa, alltså en slags administrativ förälder. Eftersom de inte bor hemma hos god man så har man ändå en viss distans till barnen på något sätt va. Men egentligen så ser jag det som att sköta kontakten egentligen, mot alla, vad ska man säga, allt offentligt i samhället så här och förstås hjälpa dom i asylprocessen. (Anders)

I citaten ovan beskriver Anders och Erik sig själva som någon form av föräldrar som för tillfället ansvarar för barnen, medan Siv aktivt tar avstånd från ordet förälder. Samtidigt så framhäver både Anders och Siv att huvuduppgiften ligger i att sköta kontakten med myndigheter och andra aktörer i ungdomens liv, vilket blir en gemensam förståelse av det centrala i uppdraget, trots deras olika definitioner eller benämningar på sin roll. Enligt vad som i samklang med vad Angelöw et al. (2015:48) beskrivit i teorikapitlet, går det att dela in en roll i tre delar: positionen, rollen och rollbeteendet. *Positionen* är här detsamma för intervjupersonerna då de alla är gode män. Genom att analysera insamlade data går det dock här att se hur *rollen*, med förväntningar i form av exempelvis förälder eller icke förälder kan skilja sig åt, samtidigt som *rollbeteendet* – hur man handlar i sin roll – ändå är detsamma. Däremot tolkas rollbeteendet hos Erik kontra hos Siv ha stora variationer då Erik ses väga in mycket mer i sitt uppdrag och fler handlingar i sitt rollbeteende, än vad Siv gör.

De förväntningar som intervjupersonerna förklarar ha på sig tolkar jag mest handla om hur de själva tolkat uppdraget som god man och hur de därefter applicerat denna tolkning på sitt uppdrag och handlande. Någon speciell förväntning från ungdomarnas sida verkar inte finnas mer än att de uppskattar när deras gode män finns där för dem. Ingen av intervjupersonerna anser heller att Överförmyndaren har några speciella förväntningar på dem mer än att de ska lämna in sin rapport enligt kommunens bestämmelser. Detta verkar, i samklang med den tidigare forskningen, skapa ett stort tolkningsutrymme för individen i sitt uppdrag som god man för ensamkommande barn och unga.

I intervjupersonernas berättelser framhävs sällan av dem själva att uppdraget innehåller motstridigheter. Det blir dock intressant att en analys av materialet trots detta visar att det går att finna vad Angelöw et al. (2015:50) beskriver som *intrarollkonflikter*, i form av motstridiga förväntningar hos individerna angående vad godmanskapet ska innebära. Ett exempel på det, går att se i Anders citat ovan där han beskriver hur han är någon form av förälder samtidigt som han har viss distans. Även om han här inte uttryckligen upplever det som en motstridig roll, finns det ändå sådana tendenser i hans beskrivning av rollen och hur den ska definieras.

Samma sak går att se i Måns resonering då han, efter att han svarat nej på frågan om han ser godmanskapet som ett yrke, säger:

Dessutom ska de inte veta så mycket om mig, de får inte ens veta hur gammal jag är. Men att vara god man är ungefär som att vara förälder, det är inget yrke utan det är något helt annat. Ja det är en viktig del i det här. Om du skulle strukturera hela god man som ett yrke så skulle du aldrig få samma resultat och då är du en myndighetsperson dessutom. (Måns)

Måns poängterar här hur han absolut inte definierar uppdraget som ett yrke – vilket ingen av intervjupersonerna gör – utan han likställer det hellre med att vara förälder. Jag uppfattar dock även här en *intrarollkonflikt* då Måns i samma citat som en liknelse med föräldraskap görs, berättar att han inte vill vara privat med ungdomarna och därmed till och med håller sådan basal information som sin egen ålder hemlig. Det kan anses vara mer betingat med en professionell roll, än en föräldraroll. Även om det ur ett individperspektiv inte upplevs finnas motstridigheter och rollkonflikter som påverkar det egna godmanskapet, så skulle intrarollkonflikter som dessa kunna tänkas påverka godmanskapet i ett samhällsperspektiv. Förväntningarna på att vara förälder, men ändå inte, blir utifrån detta väldigt lätt att tolka individuellt olika och genomgående för de insamlade data är att uppdraget förklaras vara väldigt individuellt. Det här i sin tur kan tänkas påverka begreppet *rätten i samhället*, utifrån Mathiesens (2005:18) beskrivning från teorikapitlet. Här redogör rätten för att ungdomarna har rätt till en god man, men det finns därefter inte några gemensamma och exakta samhälleliga regler eller normer på hur god man fortsättningsvis ska agera. De erfarenheter och upplevelser som intervjupersonerna beskriver tolkas kunna resultera i en orättvisa mellan ungdomarna i vilken relation de har till sin gode man och vad de kan förvänta sig av denna.

I kontrast till Måns berättelse om hur han förblir opersonlig i sin relation till ungdomarna, berättar Erik om hur han själv bjudit hem (namn) till sin familj:

Han fick komma hem på juldagarna så var vi ut och åkte pulka med barnen och alla såna här saker. Men det beror ju helt på om man själv är, om man ser detta som ett uppdrag bara eller om man ser det som en medmänsklig relation va. (Erik)

Lars beskriver att det är upp till en själv vad man gör av uppdraget:

Det hänger väl mycket på en själv hur man är alltså, hur pass intresserad och hur mycket man vill lägga ner och ja, det hänger väl mycket på en själv. (Lars)

Erik och Lars beskriver i citaten ovan hur uppdraget till stor del beror på hur man väljer att se på det och Erik framhäver hur han ser uppdraget mer som en medmänsklig relation än ”bara ett uppdrag”. *Rollförväntningarna* skapas med andra ord till stor del av gode mannen själv. Kopplar man detta till Mathiesens (2005:18) begrepp *rätten i samhället* förstådd genom vilken samhällelig betydelse rättsregler får för praktiken, så går det att i ett fortsatt reflekterande se hur ensamkommande barns rätt att bli tilldelad en god man kan skilja sig avsevärt åt i praktiken även efter att en god man blivit tilldelad. Beroende på individens tolkning av uppdraget, personlighet, tid och intresse, så kommer relationen mellan ’god man och ungdom’ att se väldigt olika ut.

Anders har stött på gode män som agerar annorlunda än han själv gjort. Han berättar:

Många gode män är ju faktiskt kvinnor så här också va, som verkar ta det här som verkligen sitt barn och liksom pratar om mina pojkar och så här. Och det är klart att en sådan människa kan bli ohyggligt viktig för den gossen eller tjejen [...] Det kan ju absolut alltid bli problem om man engagerar sig känslomässigt hundra procentigt i någon som inte är släkt eller är bara, man är pådyvlat, lottad till en så att säga. Men ja, jag vet inte. Det är lite svårt att säga, igen va, det är människor och det är förhållanden och det kan ju gå åt olika håll absolut. Men helt klart så tror jag att det finns många exempel på där gode män har varit kanske helt avgörande för att styra in någon ungdom på rätt spår, det tror jag absolut. (Anders)

Anders citat beskriver hur *rollen* gentemot ungdomen blir väldigt individuell och han beskriver hur han stött på kvinnor som verkligen tar hand om ungdomarna som om de vore deras egna barn. Varken jag eller Anders vill bedöma vilken relation som är den rätta eller den bästa i förhållandet mellan ungdom och god man, men Anders citat – i relation med övriga erfarenheter och upplevelser från studiens insamlade data – visar på att *rollbeteendet* som god man är väldigt varierande. Det här kan anses bidra till varierad hjälp till och behandling av de ensamkommande ungdomarna.

Om en sätter detta i relation till begreppet *barnets bästa* så kan variationer anses vara berättigade utifrån att barnen faktiskt har olika behov och därmed behöver olika stöd i sin ankomst till Sverige. Jag ställer mig dock frågande till om det verkligen är godmanskapet som ska variera och även om så är fallet, anser jag att variationen här snarare verkar bero på den gode mannen som individ framför den ensamkommande ungdomen som individ. Slutsatsen, att uppdraget går att förstås som individuellt tolkningsbart, påverkar gode mäns agerande i sin roll. Denna slutsats skulle kunna föranleda en känsla av orättvisa hos de ungdomar som får mindre engagerade gode män i en jämförelse med de gode män som skapar en känslomässig och privat relation till ungdomen. Det är viktigt att poängtera här att problematiken ligger i skillnader och inte i vem som utför uppdraget ”rätt”. De gode män som jag ovan benämner ”mindre engagerade” kan fortfarande vara gode män som sköter sitt uppdrag felfritt enligt de bestämmelser som finns nedskrivna.

Att uppdraget är individuellt tolkningsbart påverkar i sin tur ett varierande stort initiativtagande mellan gode män. Detta visar sig kunna påverka ungdomens asylprocess och framtid.

5.5 Asylprocessen kan påverkas av god man

Något som är slående i genomgången av empirin är hur personligt initiativtagande i rollen som god man haft en direkt påverkan för den enskilda ungdomen i hans asylprocess. Gode mäns rollbeteende verkar som ovan diskuterats kunna skifta från person till person och nedan kommer att redogöras för att *rollbeteendet* kan påverka mer än relationen mellan ungdom och god man.

Erik berättar hur han personligen möjliggjorde för att (namn) kunde börja jobba:

Jag fick ju grepp om att innan man har fått ett personnummer och fyra sista siffrorna så är man ingenting, men det går att utverka de här fyra sista siffrorna från Migrationsverket och Skatteverket. Och har du de fyra sista siffrorna då kan du få jobba. Och det här fick jag nys om så det här höll jag på att jobba ganska mycket med, och det är ju återigen det här va att politiskt så säger man att ”det är så viktigt att de kommer ut i arbete och liknande”, men va fan ni har ju ett regelverk, som gör att dom inte kan komma ut och arbeta för dom har inte dom siffrorna. Så där lyckades jag ju nosa reda på någon som jag jagade med blåslampa på Migrationsverket. (Erik)

Eriks agerande bidrog till att (namn) fick ett jobb och kunde börja tjäna egna pengar, vilket Erik senare i intervjun förklarar möjliggjorde att (namn) kunde åka till Iran till sin mamma som behövde opereras. I Eriks beskrivning går det att se att hans rollbeteende i form av pådrivande och handlande, genom att ”jaga någon på Migrationsverket med blåslampa”, fick en otroligt stor betydelse för ungdomens liv. Jag anser att det här går att ställa sig frågande till om det kan anses vara rättvist och rättssäkert för ensamkommande ungdomar att detta stora ansvar, med dess följder, ska bero på självvalda initiativ hos de gode männen.

Erik problematiserar i citatet ovan att *rätten i samballet* inte gör det möjligt för ungdomen i fråga att börja jobba extra och tjäna egna pengar. Det är en rättighet och möjlighet som ungdomar med svensk bakgrund har tillgång till. Olikheten som detta visar på går i strid mot artikel 2 i Barnkonventionen som redogör för att alla barn är lika mycket värda och ska behandlas lika. Enligt Eriks berättelse är det här vi som samhälle som väljer att ge, eller väntar med att ge, individen i fråga sitt fulla personnummer. Även det här kan anses bestrida Barnkonventionen, här artikel 8 gällande rätten att behålla eller återta sin identitet.

Bland intervjupersonerna finns de som varit god man åt ungdomar med bland annat tand- och synproblem, där endast positiva erfarenheter lyfts fram angående kontakten med sjukvården. Kontakten med skolan framhävs även i flera av intervjupersonernas beskrivningar som positiv och viktig. Gällande psykisk ohälsa tolkas processen att få in ungdomen på Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) som krävande och uppfattas utifrån gode männen erfarenheter inte vara något som sker speciellt enkelt.

Här berättar Måns och Lars om sina erfarenheter om att få hjälp av BUP:

En fick jag in på BUP, på två besök väldigt snabbt, men det sker inte automatiskt. Jag tror att folk respekterar mig ganska snabbt när de hör vad jag, hur jag uttalar mig. (Måns)

Jag fick igenom att han fick komma på BUP där vi fick ett intyg, som jag tror, alltså han hade traumatiska sömnsvårigheter och kunde höra hur det sköts och sådär. Och det ja, jag är villig att tro, personligen att det hade en viss inverkan på beslutet om asyl, va. (Lars)

Uttrycken i Måns och Lars citat om att ”det sker inte automatiskt” och ”jag fick igenom” tolkar jag utifrån intervjuerna som att det krävdes engagemang och intensiva påtryckningar från deras sida för att ungdomen skulle få hjälp med sin psykiska hälsa. *Rollbeteendet* spelar här återigen en betydande roll för ungdomen och här även för asylprocessen. Agerandet och initiativtagandet verkar även här handla mer om hur individen är som person än om specifika rollförväntningar från samhälle eller Överförmyndare. Att det krävs påtryckning för att få en tid på BUP kan tänkas gå emot Barnkonventionens artikel 24, om rätten till hälsa och sjukvård samt även artikel 39, om rätten till rehabilitering och social återanpassning. Att det är svårt att få en tid på BUP behöver dock inte genom dessa erfarenheter vara kopplat till specifikt ensamkommande barn och ungdomar, men blir enligt mig trots detta ändå relevant att lyfta här.

5.6 Upplevelser av myndighetskontakter

De myndighetskontakter som godmanskapet innefattar är framförallt med Socialtjänsten och Migrationsverket. Om vi börjar med Socialtjänsten så finns ett gemensamt drag i empirin, att alla sex intervjupersonerna framställer kontakten med Socialtjänsten som oerhört positiv. Exempel på detta finns bland annat i citaten:

Väldigt goda relationer där, som ibland har tenderat att irritera mina killar över att de trott att jag varit en del av Socialtjänsten. (Måns)

Kontakten med socialsekreteraren var jättebra. Även om hon jobbade i en annan kommun så kom hon hit och besökte bostaden och jag kunde alltid ringa henne om det var någonting jag undrade, exempelvis då vi skulle byta familjehem. Hon var jättebra, verkligen. (Maria)

Socialtjänsten här i (kommun) tycker jag har varit mycket bra. Jag är förvånansvärt positiv faktiskt. (Anders)

Om vi sedan går över till kontakten med Migrationsverket, framställs den annorlunda än kontakten med Socialtjänsten. Anders fortsätter ovanstående citat med:

Men Migrationsverket, där måste man säga att det varit lite mer tveksamt va. Det är ju så utdragna handläggningstider så att man, alltså man känner ju verkligen frustrationen hos ungdomarna. Såhär att det går liksom tre, fyra månader och så kommer något slags besked om någonting eller med ett framflyttat möte eller så och sen så går det några månader och så blir det så igen och innan man då kommer och till slut så kommer man med ett beslut att du får stanna i tretton månader. (Anders)

Lars berättar om sin upplevelse av Migrationsverket:

Nej alltså Migrationsverket alltså det är ju, pjuh. För det första så går det ju inte att få kontakt med dom på ett vettigt sätt och det tog ju så himla lång tid innan, innan dom fick komma på intervju. Det tog ju minst ett år, innan första intervjun var. (Lars)

I både Lars och Anders erfarenheter framkommer en missnöjdsamhet över lång väntan när det kommer till Migrationsverket. Anders framhäver här de långa handläggningstiderna som ett problem, medan Lars problematiserar den långa tid det tog att ens få komma på en intervju. Det här kan argumenteras gå emot Barnkonventionens artikel 26, om rätten till en trygg miljö. Trygghet kan tänkas vara svår att känna när man inte vet vad som ligger framför en och man tvingas leva i

ovisshet. Att asylbeslutet är ett beslut som ska fattas av en myndighet innebär att *barnets bästa* förväntas ta i beaktande. En väntetid på vad som i flera av intervjupersonernas beskrivningar förklaras vara många, många månader kan uppfattas gå emot att se till vad som är det bästa för barnet.

Siv berättar hur en av de ungdomar hon varit god man åt flydde från Afghanistan (där det inte existerade ID-handlingar) som femåring, till Iran där han var statslös och hur han i Sverige fått vänta flera år på besked om uppehållstillstånd:

Man har ju hängt upp sig på att dom inte kan styrka sin identitet så jag har en kille som ännu inte fått besked på uppehållstillstånd och han kom ju också hit då 2015. (Siv)

I Sivs berättelse har en kille väntat i Sverige i fyra år på att få uppehållstillstånd, vilket hon framställer som orättvist och ställer i relation till sina andra erfarenheter. Hon berättar om en av killarna hon varit god man åt, som blivit beviljad permanent uppehållstillstånd:

Efter två eller tre månader så fick han besked, så fick han permanent uppehållstillstånd. Och varför han fick ett ja och en av de andra killarna ett nej, de hade exakt samma historia, exakt samma, ungefär liknande, inget märkvärdigt som skilde i asylskäl, om man säger. Ja jag tycker det var väldigt slumpmässigt alltså man, han träffade rätt handläggare. (Siv)

Siv beskriver sina blandade erfarenheter av asylbeslut i de asylprocesser hon tagit del av i sin roll som god man. Hon framställer ett slumpmässigt och förhållandevis orättvist system då två ungdomar med vad hon ansett samma historia tilldelats skilda beslut. Sivs erfarenheter av skillnad i behandling mellan två barn med liknande ursprung och asylskäl kan uppfattas gå emot Barnkonventionens artikel 2 om att alla ska behandlas lika. Barnkonventionens artikel 26, om rätt till social trygghet, kan även den anses bli upphävd genom att skicka tillbaka en ungdom till en plats hen inte vet någonting om eller har en säkrad trygghet i. Flera av intervjupersonerna uppfattar att det alltid finns beslutsunderlag där en invägning av intervjuerna med barnen finns med, men att det trots detta upplevs orättvist och slumpmässigt vad beslutet i slutändan blir. Ett konkret exempel på denna känsla går att finna i Sivs ovannämnda citat när hon menar att en kille fick uppehållstillstånd för att han ”träffade rätt handläggare”.

De handläggare från Migrationsverket som Siv här talar om, är ansvariga för intervjuerna med ungdomarna. Intervjuerna förväntas generera i ett underlag som till viss del ska ligga till grund för asylbeslutet. Vid dessa möten förväntas god man att närvara, men endast som stöttepelare till ungdomen och inte som en aktiv part i samtalet. I empirin framkommer hur de gode männen anser att ungdomarna blivit lyssnade på och själva fått komma till tals under dessa möten, vilket stärker artikel 12 i Barnkonventionen angående barnets rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör dem själva. Vad man sedan gör med det som sagts finns det enligt intervjupersonernas uppfattningar delade meningar om.

Även om barnen förklaras komma till tals under intervjuerna är ett gemensamt tema i studiens insamlade data framställningen av ett inhumant perspektiv från Migrationsverkets handläggare i intervjuerna med barnen. Erik berättar om ett möte:

Det var en nitisk handläggare så onormal som hade ett frågebatteri som skulle tas igenom, inget reflekterande och liknande och det var... Regelverket sa att det bara är den asylsökande och advokaten som får prata. Jag fick va med och bara lyssna. Men, det hindrade inte mig för att, när måttet var rågat, när man började att bli alltför intresserad utav, hur det hade varit för den här killen när han hade blivit sexuellt utnyttjad, då sa jag att ”På vilket sätt ska detta påverka ett beslut? Hålla på att gräva, betänk situationen för individen” och då, då var jag en myndighetsperson som sa ifrån där va men... Och sen hann vi inte genomföra hela asylsamtalen på grund av handläggarens oförmåga att klara av det på utsatt tid så då blev vi kallade ytterligare en gång på ett kompletterande möte kring detta som inte gav någonting. Det upprepades ett stort antal frågor och sådär, ja, Migrationsverket, jag är föga imponerad utav hur de arbetar då va. (Erik)

Siv berättar om en intervju hon deltog i där hon ställer sig frågande till relevansen i Migrationsverkets frågeformulär:

Vi var på tre intervjuer där de ville ha kompletterade uppgifter, och han hade ju konverterat till kristendom från islam ett år innan han kom till Sverige så han och hans mamma hade konverterat. Och där hade dom ju väldigt ingående frågor, intervjufrågor alltså så dom kunde inte ens jag svara på de alltså. Det var ju såna frågor som, alltså rena teologifrågor, ja om hans kunskaper, och till slut säger han såhär; ”Ja jag är ju inte präst”. (Siv)

Erik och Siv beskriver hur de anser att det ställs irrelevanta frågor under intervjuerna som de upplever kränkande och sakna betydelse för kontexten. Erik beskriver Migrationsverkets handläggare som övernitisk och onormal och som inte tänker på ungdomen som en sårbar individ. Vidare förklarar Erik hur han ”var en myndighetsperson” när han sa ifrån under samtalet. Här går att se en *intrarollkonflikt* utifrån Angelöw et al. (2015:50) beskrivning, då Erik här har motstridiga förväntningar på sig i sin *position* som god man. Förväntningen från regelverket och därmed antagligen från handläggaren i samtalet är den att Erik inte ska vara en aktiv part i samtalet. Samtidigt har ungdomen antagligen en förväntan på honom som ett skydd på hans sida. Erik väljer här att gå emot den rättsliga, förstnämnda *rollförväntningen* som står i konflikt till den andra, från ungdomen. Samma konflikt skulle även kunna argumenteras vara en *interrollkonflikt* med utgångspunkt i att Erik besitter två rollpositioner. Det är dels den som god man, dels den som medmänniska, där det är den sistnämnda som han går efter när han väljer att säga ifrån.

5.7 Systemet brister vid 18-årsgränsen

Någonting som tydligt går att finna i flera av intervjupersonernas berättelser bland de som varit med om att en ungdom fyllt 18 år, är att det vid denna åldersgräns finns brister i utformningen av uppdraget som god man, samt i samhället som helhet. Jag hade inför studien inte fokuserat så mycket på detta och hade därmed inte med någon fråga om övergången i min intervjuguide. Däremot blev detta ett centralt ämne i flera av intervjuerna, där många starka känslor och åsikter om hur processen skötts har kommit fram.

Anders beskriver hur han anser att det är en stor skillnad i samhällets insatser för ett barn som har eller inte har fyllt 18 år och att han här ser ett utvecklingsområde av godmanskapet:

En grej som kan va lite slående va är att det funkar lite grann så här att om man kommer hit som minderårig ensamkommande, alltså om du är 16 år, då håller samhället i princip pengar över en. De får alltså ganska bra pengar i handen och leka med varje månad och dom har boende och dom har

uppehålle hos sitt familjehem och såhär va. Alltså dom får det, vill jag påstå, väldigt väldigt bra, till den grad att mina egna barn har liksom lika mycket fickpengar. Men när de blir 18, då blir det helt plötsligt en lite kallare stjärna som lyser på dom och här tycker jag kanske att man skulle fundera lite grann på, jag vet inte riktigt vad som ska göras, det kanske låter lite småsnålt eller småsint sådär men vad det vi har sett så känns det lite grann som att vi faktiskt, monetärt, eller kalla det för pengamässigt, skämmer bort dem lite grann just när de kommer, när dom är små så att säga och sen så rycker vi undan mattan ganska hårt bara för att man fyller 18 och kliver över strecket. Och det där skulle man väl kanske kunna vilja balansera upp lite granna. (Anders)

Siv som varit god man till flera ungdomar som blivit uppskrivna i ålder genom åldersbedömning, beskriver hur hon upplever att ungdomarna blivit orättvist behandlade:

De fick göra den här, undersökningen på knäled och visdomständer va och sen bli uppskrivna i ålder så plötsligt var dom inte 16 längre, plötsligt var dom 18. Och där tycker jag inte att man har behandlat dem rätt för att från att ha haft allt, när dom var då minderåriga, då var de behandlade så bra och då hade de allt, dom hade boende, dom hade mat, dom hade allt, dom gick i skolan och allting och sen förlorade de alltihop. Så där har samhället missat dom alltså va, där har dom inte blivit behandlade på rätt sätt. Jag menar först ge allt så här va och sen helt plötsligt dra tillbaka och inte ha någonting va och i stort sett bli utsatt på gatan utan pengar. Ja om dom inte ville flytta in till det här boendet, de hemska boendena som dom hade Migrationsverket. (Siv)

Både Anders och Siv beskriver det som att de upplever att ungdomarna har det ganska bra och får generöst med både boende, mat och material, så länge de räknas som barn under 18 år. Det här överensstämmer med Barnkonventionens artikel 27, om levnadsstandard. I teorikapitlet beskrivs *rätten i samhället* genom att samhället påverkas av rätten, rätten påverkas av samhällsförhållandena samt existensen av växelverkan mellan dessa två (Mathiesen, 2005:18). Det faktum att rätten påverkar samhället blir här väldigt tydligt genom hur Barnkonventionen bestämmer hur länge ungdomarna får stöd av samhället i sin anpassning till Sverige och vuxenlivet. Hur samhällsförhållandena däremot påverkar på rätten är här något som utifrån analysen av empirin inte till samma grad sker, eftersom intervjupersonerna här talar om en samhällelig brist i praktiken gällande vad de anser bör vara en rättighet – vilket jag tolkar som ett fortsatt stöd i övergången till vuxenlivet. Fenomenet är dock komplext eftersom det inte motstrider själva Barnkonventionen, i och med att den endast gäller tills att ungdomen fyllt 18 år. Kritiken kan därmed snarare anses vara riktad mot godmanskapets utformning.

Även Erik och Lars uttrycker sina åsikter kring åldersgränsen och benämner det avslutande godmanskapet vid ungdomens 18-årsdag som ett systemfel:

Det är ju när man fyller 18 som man behöver hjälp men då får han lämna familjen, då ska han ha eget boende, han står i valsituationer när det gäller skolan och mycket annat va och då upphör också per automatik godmanskapet. Det är som att slänga ut dom på gatan va [...] Men det vi har är ett systemfel här va, god man ska vi definitivt ha kvar (efter 18-årsdagen) för att hjälpa dom. Säger vi ja till att de ska, va, få lov att gå upp till och med gymnasieskolan och liknande då tycker jag att god man också ska få följa med där då. (Erik)

När de blev 18 då fick dom inte bo kvar i kommunen längre. Då blev dom flyttade till någon övergiven stugby i tjothaheji. Så som det var, ”Nu är du vuxen”. Och det tråkiga var ju, alltså att tror jag, är, att när de väl har blivit uppskrivna i ålder mot sin övertygelse, också emot vår övertygelse, då blir det plötsligt en förtroendeklyfta mellan svenska samhället och dom. Och vad det kan föra med sig i framtiden, det vet vi inte. (Lars)

I alla fyra citaten ovan framkommer ett missnöje över systemets utformning när ensamkommande flyktingbarn fyller eller blir uppskrivna i ålder till 18 år. Lars riktar uppmärksamheten mot hur han tror att både åldersbedömningen som sådan och det avslutade godmanskapet som det innebär, kan skapa en förtroendeklyfta mellan ungdomen och det svenska samhället, vilket skulle kunna framställas som en brist i *växelverkan mellan rätt och samhälle*. Belägg för att ungdomarna är i behov av att ha kvar sin gode man även ett tag efter 18-årsdagen, går att se i upplevelser hos flera av intervjupersonerna som stannat kvar i någon form av *rollbeteende* även efter det avslutade uppdraget som god man.

Exempelvis så beskriver Lars hur han för tillfället har en kille boende hos sig:

Han hade ju blivit uppskriven i åldern och dom ville skicka honom till en, alltså en ort 20 mil härifrån va, till något sånt här, boende hos Migrationsverket, och då sa jag det då att nej det kommer jag inte tillåta, då får han lov att bo hemma hos oss. Vi tyckte att han förtjänade ett bättre öde. (Lars)

I samklang med Lars ovannämnda citat så framställer Erik hur han har ”övergått från att vara god man till god vän”, liksom flera av intervjupersonerna är samstämmiga i att de efter avslutat godmanskap har haft en fortsatt relation med ungdomarna, om än dock inte lika intensiv som vid det aktuella uppdraget. Det här kan uppfattas som en *interrollkonflikt* i och med att individen besitter olika *positioner* förknippade med skilda *rollförväntningar*. I rollen som god man, vilken är avslutad, finns inte längre någon förväntning på en relation mellan parterna. Det här samtidigt som individen i sin roll som medmänniska, eller som ovannämnt, vän, kan känna en förväntan från ungdomens sida att finnas kvar som ett stöd i vardagen. Utifrån Angelöw et al. (2015:49) går det att hävda att den *specifika* rollförväntningen, från lagtext och Överförmyndare, här har avslutats, medan *generella* rollförväntningar – från en själv, ungdomen eller samhället – i samma relation samtidigt kan leva kvar. Att vissa av ungdomarna behöver fortsatt stöd efter sin 18-årsdag – som en del gode män ställer upp på helt ideellt – kan anses fint, men också som ett problem i och med att det här inte är något som ingår i uppdraget och något som återigen kommer att bero på hur individen själv valt att agera i sin roll, här som: ”tidigare god man”.

Jag har nu redogjort för det jag har ansett varit det viktigaste i insamlade data utifrån studiens syfte och jag kommer nu att sammanfatta analysen och dess resultat, för att kunna sätta det i relation till studiens frågeställningar och tidigare forskning.

6. DISKUSSION

Studiens syfte har varit att genom intervjuer undersöka hur gode män till ensamkommande flyktingbarn upplever sin roll som god man samt få en förståelse över deras syn på asylprocessen i relation till Barnkonventionen och barns rättigheter. Skälet till att denna studie utförs är dels för att godmanskapet framställs som ett oklart uppdrag samtidigt som det funnits en avsaknad av gode mäns egna röster, dels för att Barnkonventionen snart inkorporeras i svensk lag samtidigt som kritik givits om att den inte efterlevs under asylprocessen.

De frågeställningar som studien förväntats ge svar på är de följande:

1. Hur förstår gode män till ensamkommande barn sin roll, sin uppgift och sitt ansvar gentemot barnet/ungdomen?
2. Hur upplever gode män sitt samarbete och sin kontakt med andra aktörer i barnets/ungdomens liv i form av Socialtjänsten och Migrationsverket?
3. Uppmärksammar gode män några specifika problem för barnen/ungdomarna i asylprocessen, som går att relatera till brister i barns rättigheter och hur Barnkonventionen följs i praktiken?

6.1 Summering

I studiens analys av dess insamlade data går det att se hur uppdraget som god man tolkas oerhört varierande av de gode männen. Det här framkommer genom skillnader mellan intervjupersonerna i sig, men även av deras erfarenheter av hur andra gode män agerar i sina uppdrag. Den största olikheten mellan gode män kan förklaras genom den relation en skapar till barnet och det personliga och känslomässiga engagemang en har, eller inte har, för ungdomen i sin roll som god man. Studiens första frågeställning, gällande hur gode män uppfattar sin egen roll och sitt ansvar gentemot barnet, går därmed inte att besvara med en generell beskrivning utan framstår som något mycket personligt. Dock framgår det från alla intervjupersoner att en grunduppgift central för uppdraget är att sköta kontakter med myndigheter.

I analysen framkommer det att intervjupersonerna anser att kontakten med Socialtjänsten fungerar bra under asylprocessen och samarbetet med socialsekreterare framträder endast som positivt. Däremot riktas en större kritik mot Migrationsverket gällande en känsla av inhumanitet hos handläggarna vilka också beskrivs vara svåra att få tag på. Kritiken gäller även handläggares oprofessionella intervjuer med barnen och de långa väntetider barnen utsätts för. Kontakten med skolor och sjukvård beskrivs som bra, trots att det framkommer att det krävs ett stort engagemang från gode mannens sida om ungdomen ska bli hjälpt av barn- och ungdomspsykiatri. Att gode mäns egna initiativtagande kan ha en stor påverkan på barnets asylprocess och framtid blir påtagligt i analysen, vilket även det kan kopplas till studiens första frågeställning.

I förhållande till Barnkonventionen går det att se en uppfattning av hur barnets röst allt som oftast blir lyssnad på i samtal med myndigheter, men att intervjupersonerna däremot ställer sig frågande till hur mycket barnens åsikter faktiskt tas i beaktande för själva asylbeslutet. Analysen av insamlade data visar att intervjupersonerna tenderar att uppfatta det som orättvist gällande vem som får vilket beslut bland de asylsökande ungdomarna. Det som tycks strida mot Barnkonventionen – tolkat utifrån de intervjuade gode männens upplevelser – anser jag vara brister i barnets rätt till trygghet, rättvisa i att bli behandlad lika, att behålla och återta sin identitet samt principen om *barnets bästa*.

Den kanske största bristen som framkommer i studien berör ungdomarnas 18-årsdag, då rätten till god man avslutas. Gode män i studien beskriver hur de anser att samhället först agerar givmilt och gentilt, för att sedan – när ungdomarna fyller eller blir uppskrivna i ålder till 18 år – blir avtagna de rättigheter och förmåner som de fått vid sina ankomster till Sverige. Utifrån intervjupersonernas erfarenheter beskrivs denna åldersgräns och det faktum att godmanskapet då abrupt avslutas som ett systemfel. Det är enligt de intervjuade varken rättvist eller humant agerande mot dessa ungdomar som blir svikna av det svenska samhället.

6.2 Studien i ljuset av den tidigare forskningen

I tidigare forskning framkommer att uppdraget som god man är för otydligt definierat, vilket visat sig ge ett stort tolkningsutrymme och stor variation i hur godmanskapet ska fungera. Denna studie förstärker detta ytterligare och visar hur otroligt individuellt uppdraget anses vara även utifrån gode mäns perspektiv. Det innefattar stora skillnader både i hur de framställer sin egen uppfattning av uppdraget samt i sina erfarenheter av hur andra gode män verkar uppfatta uppdraget. Det är framförallt den relation som skapas till barnet som skiljer sig åt, vilket i sin tur spelar en roll för vilka uppgifter gode män anser ingå i godmanskapet. Det går givetvis inte att lagstadga ett krav på att en god man ska skapa en känslomässig relation till ungdomen och att vara någon som bjuder hem denne över jul, men jag vill mena att det är ett problem att vissa av barnen får "turen" att bli tilldelad en sådan gode man och andra inte. Diskutabelt är om det är bättre att någon får turen att få en "ställföreträdande förälder" än att ingen får det. Problemet är komplext och det går allt som oftast att finna problematik i de flesta lösningar.

Ett resultat som denna studie bidrar med till forskningen är även den stora påverkan som gode mäns egna initiativtagande, pådrivande och egna val inom uppdraget, kan ha för asylprocessen och barnets framtid. Detta är något som kan tänkas påverka barnens rättigheter och skapa orättvisa mellan ensamkommande barn beroende på vilken individ de får som god man. I empirin går att finna tankar i intervjuerna om att uppdraget kanske bör professionaliseras, samtidigt som det finns andra tankar om att uppdraget skulle bli något helt annat om det skulle struktureras som ett yrke där god man blir en myndighetsperson. Att uppdraget dock bör ses över och på något vis omstruktureras sammanfaller i denna studie med vad den tidigare forskningen kommit fram till.

Det har beskrivits i tidigare forskning – om än dock relativt lite – att det är av stor betydelse för ensamkommande ungdomars asylprocess med en fungerande samverkan mellan involverade aktörer. Denna studies resultat beskriver hur samarbete och kontakter fungerar utifrån gode mäns perspektiv. Vad som i tidigare studier redogjorts för angående hur gode män upplever att de behöver "ta en fight" med myndigheter är något som bekräftas i denna studie i förhållande till Migrationsverket, men inte rörande Socialtjänsten. Även då de gode männen i denna studie kan tolkas förstå komplexiteten i personalen på Migrationsverkets position – och att de är styrda av regelverk i sina beslut – så uppfattas handläggarna där ändå som okänsliga och med slumpmässiga beslutsfattningar. Socialsekreterare har i tidigare studier beskrivit sitt samarbete med gode män som bristfälligt på grund av otydligheten i godmanskapet. I denna studie kommer dock endast positiva kommentarer fram gällande hur gode män ser på sin kontakt med socialsekreterarna.

Hur barns rättigheter brister i asylprocessen exemplifieras i den tidigare forskningen bland annat med längden på vistelsen på ankomstboenden, att det dröjer med tillsättandet av god man, att barnen inte får tillräcklig information om sina rättigheter, samt att möjligheten att nyttja sjukvård är liten. Den upplevelse som denna studies intervjupersoner förmedlar gällande brister i barnens rättigheter tolkar jag till största del handla om orättvisa, otrygghet och väntetider. Vad som inte förmedlas direkt av intervjupersonerna – men som genom analysen ändå framkommer – är skillnaderna i det ansvar och den roll den gode mannen tar, vilket kan anses påverka barns rättigheter och rättvisa gentemot varandra.

Centralt för studiens resultat och något som kan anses bidra till den kumulativa kunskapsmassan, är åsikter angående huruvida systemet brister när ensamkommande ungdomar blir 18 år. Det här

kan sättas i relation till de tidigare studier utifrån barns röster, som menar att det är en stor omställning att gå från barn- till vuxenvärlden som ensamkommande, samt att människor som tagit ett kliv utanför sin profession – genom att göra vad som går utöver sin arbetsroll – har varit betydande för barnen. Denna studie förmedlar en stark åsikt utifrån intervjupersonernas erfarenheter att förändring bör ske i godmanskapet uppbyggnad gällande 18-årsgränsen. Det här resultat verkar vara nytt i relation till den tidigare forskningen.

6.3 Teoridiskussion

Studiens implementering av den strukturell-funktionella rollteorin med dess begrepp, har för mig varit till stor hjälp för att fånga den komplexa roll som *god man till ensamkommande barn* tolkas innebära. I och med att de enskilda intervjupersonerna inte explicit framställt sina uppdrag som komplexa, har det varit behjälpligt att se studiens insamlade data utifrån rollteorin. Jag anser att ett liknande resultat skulle kunna framkomma utan rollteorin, men att det då antagligen skulle varit svårare att faktiskt finna de rollkonflikter och olika rollbeteenden som jag funnit och därmed precisera de punkter där uppdraget skiljer sig åt mellan uppdragstagarna. Rollteorin i kombination med en grundtanke i hermeneutiken, har med andra ord hjälpt mig att tolka och sätta ord på vad intervjupersonerna har berättat för mig.

Rättssociologin som teori i sig, vill jag delvis ställa mig kritisk till som val för studien, delvis förklara vara en bra grund för att kunna använda mig så mycket av Barnkonventionen som jag gjort. Rättssociologi kan anses vara betydligt bredare och mer komplext än vad som framkommit i denna studie, vilket är ett problem. Men jag anser ändå, som nämnts ovan, att teorin fungerat som en bra grundpelare för att kunna ställa analysen och resultatet i ljuset av barns rättigheter genom Barnkonventionen.

6.4 Metoddiskussion

Studiens metod, i form av semistrukturerade intervjuer, anser jag även såhär i studiens slutskede varit den bästa tänkbara metoden för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Det som jag anser kan kritiseras är intervjuguidens utformande och mitt eget agerande utifrån den, där jag vid transkriptionen uppfattat mig ha missat att följa upp en del kommentarer och uttryck från mina intervjupersoner som i efterhand visat sig vara intressanta. Som jag diskuterar redan i metodkapitlet finns brister i att urvalet är så pass litet och relativt homogent, sett till framförallt personernas ålder. Analysen och studiens resultat visar dock, genom sin skildring av varierande uppfattningar om rollen som god man, att denna i förväg negativa tanke inte hade någon riktig inverkan på studiens resultat. Att blanda analysmetoderna tematisk och fenomenologisk analys anser jag fungerat bra.

Både före, under och efter studiens analys anser jag att det ideala varit att intervjua även andra aktörer att sätta i relation till de gode människors upplevelser och uppfattningar. Detta skulle ha bidragit med än en mer djupgående och genomgripande analys av barns rättigheter i asylprocessen och samarbetet mellan aktörer. Mot det här kan dock fördelen i att endast lyssna till en grupp i taget ställas, då det kan anses vara positivt att först skapa en förförståelse om varje målgrupp, innan en mer omfattande studie görs. Jag vill även än en gång betona att resultaten i denna studie inte går att generalisera till en allmän uppfattning hos gode män, utan studien utgår helt ifrån de sex intervjupersonerna och deras uppfattningar.

6.5 Implikationer för socialt arbete

Genom studiens sex utförda intervjuer med gode män har jag skapat mig en ny förståelse för hur givande, men också komplext uppdraget som god man till ensamkommande barn kan vara. Vad som blir oerhört relevant för socialt arbete är hur godmanskapet i sig bör utvecklas och förändras för att tillgodose barnets bästa och deras rättigheter. Den fråga jag utifrån studiens resultat vill föra vidare till forskning och praktik, är hur vi ska stärka rättvisan och rättssäkerheten för ensamkommande ungdomar som får gode män med olika tolkningar och därmed olika stort ansvarstagande i sin roll som god man. Utifrån min studie är det också en angelägenhet hur vi som samhälle ska lösa problematiken med att inte dra undan allt vi gett och ”sätta dessa ungdomar på gatan” dagen de fyller 18 år. Att övergå *från god man till god vän* för att hjälpa ungdomen in i vuxenlivet ingår inte i uppdraget. Jag anser att det här känns allt för slumpartat för att gå i samklang med hur jag tolkar att vi i Sverige vill behandla människor.

7. REFERENSER

- Alvesson, M., & Sköldbäck, K. (2017). *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (Tr. upplagan ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Angelöw, B. & Jonsson, T. (2000). *Introduktion till socialpsykologi*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Backlund, Å., 1970, Eriksson, R., 1949, Greiff, K. v., 1947, Åkerlund, E., 1966, FoU Nordväst i Stockholms län, FoU-Södertörn, . . . FoU Nordost. (2014). *Socialtjänstens arbete med ensamkommande barn och ungdomar: Erfarenheter från Stockholms län*. Sollentuna;Danderyd : FoU Nordost;Tumba : FoU Södertörn;: FoU Nordväst
- Barnombudsmannen. Sverige (2017). *Röster från barn och unga på flykt: Barnombudsmannen 2017*. Stockholm: Barnombudsmannen
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Bryman, A., (2011). *Sambällsvetenskapliga metoder* (2., [rev.] uppl. ed.). Malmö: Liber.
- Ek, I., & Hansson, T. (2016). *God man för ensamkommande flyktingbarn: En vägledning* (1. uppl. ed.). Näsviken: Björn Lundén Information.
- Eurostat. (2016). 87/2016, *Asylum applicants considered to be unaccompanied minors*. Hämtad 2019-05-15 från <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf/>
- FN:s barnrättskommitté (2009). *Concluding observations: Sweden. CRC/C/SWE/4*. Hämtad från: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/co/CRC-C-SWE-CO-4.pdf>
- Giddens, A. (1987). *Social theory and modern sociology*. Cambridge: Polity in association with Blackwell.
- Giddens, A. (2007). *Sociologi*. (4., omarb. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Grahn-Farley, M. (2019). *Barnkonventionen: En kommentar* (Upplaga 1 ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Gustafsson, T. (2017, 3 maj). Sänkta arvoden för gode män i länet. *Upsala Nya Tidning (UNT)*, Hämtad 2019-05-15 från <https://www.unt.se/nyheter/enkoping/sankta-arvoden-for-gode-man-i-lanet-4638263.aspx>
- Hollander, A. (2009) Rättssociologi. I A. Borgström, K., & A. Hollander (Red.), *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete* (s.39–59). Lund: Studentlitteratur.
- Hydén, H (2002). *Rättssociologi som rättsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Hydén, H. & Hydén, T. (2016). *Rättsregler: en introduktion till juridiken*. (7., [uppdaterade och bearb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Kaukko, M., Wernesjö, U., Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Socialt arbete, & Filosofiska fakulteten. (2017). Belonging and participation in liminality: Unaccompanied children in Finland and Sweden. *Childhood*, 24(1), 7-20. doi:10.1177/0907568216649104
- Larsson, S. (2009) Samhällsvetenskapliga och rättsvetenskapliga teorier och metoder i socialt arbete. I A. Borgström, K., & A. Hollander (Red.), *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete* (s.77–99). Lund: Studentlitteratur
- Linton, R. (1936). *Study of man*. New York: Appleton-Century
- Lundberg, A. (2009). *Principen om barnets bästa i asylprocessen - ett konstruktivt verktyg eller kejsarens nya kläder?*. Malmö: Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM).
- Lundberg, A., & Dahlquist, L. (2012). Unaccompanied children seeking asylum in sweden: Living conditions from a child-centred perspective. *Refugee Survey Quarterly*, 31(2), 54-75. doi:10.1093/rsq/hds003
- Lundin, E. (2008). Konsten att hitta sin teori. I Wästerfors, D., Sjöberg, K (Red.), *Uppdrag Forskning: konsten att genomföra kvalitativa studier*. (s.85-113). Malmö: Liber.
- Malmsten, J. (2014). Unaccompanied children living in transitional houses – voices from Sweden. *International Journal of Migration, Health and Social Care*, volym(10), 18-35. Doi: <https://doi-org.ezproxy.its.uu.se/10.1108/IJMHS-10-2013-0037>
- Mathiesen, T (2005). *Rätten i samhället: En introduktion till rättssociologin*. Lund: Studentlitteratur.

- Migrationsverket. (2015). Ordförklaringar. Tillgänglig: <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Ordforklaringar.html#p>
- Nationalencyklopedin [NE]. (2019). Flyktingkrisen 2015. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/flyktingkrisen-2015>
- Nationalencyklopedin [NE]. (2019). Överförmyndare. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/%C3%B6verf%C3%B6rmyn-dare>
- Nikku, N. (2013). Uppsatsetik – om etisk problematik i studenters självständiga arbeten. *Högre Utbildning*, 3(2), 103-116.
- Padgett, D. (2008). *Qualitative methods in social work research*. (2. ed.) Los Angeles, Calif.: Sage Publications.
- Payne, M. (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. (3., svenska utg.) Stockholm: Natur & kultur.
- Prop. 2017/18:186. *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/inkorporering-av-fns-konvention-om-barnets_H503186
- Prop. 2004/05:136. *Stärkt skydd för ensamkommande barn*. Hämtad från: <https://data.riksdagen.se/fil/6B68D367-80CA-4D61-A98D-1410FF1744AA>
- Prop. 2005/06:99. *Nya vårdnadsregler*. Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/nya-vardnadsregler_GT0399
- Repstad, P. (2007). *Närhet och distans: Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap* (4., [rev.] uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Rimsten, E. (2006). *"Jag vill bli som Kofi": ensamkommande barn i Sverige ur ett rättighetsperspektiv*. Stockholm: Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar.
- Ruth, J-E. (1991). Reliabilitets- och validitetsfrågan I kvantitativ respektive kvalitativ forskningstradition. *Gerontologia* 5, volym(4), 277-290. Östersundom: Kuntokallio.
- Rättsrådet för barn och unga i migration. (2018, 19 juli). Barnkonventionen måste omfatta alla barn. *Dagens Nyheter*. Hämtad från: <https://www.dn.se/debatt/andra-ej-i-klara-barnkonventionen-maste-omfatta-alla-barn/>
- Salmonsson, L., Hedlund, D. (2018). Challenges in the Guardianship of Unaccompanied Minors Seeking Asylum. *International Journal of Children's Rights*, volym(26), issue 3. Doi: <https://doi-org.ezproxy.its.uu.se/10.1163/15718182-02603008>
- SBU (2018). *Stöd till ensamkommande barn och unga – Effekter, erfarenheter och upplevelser. Systematisk litteraturöversikt och etiska och sambälleliga aspekter*. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2018. SBU-rapport nr 294. ISBN 978-91-88437-36-5.
- Schéele, E. v., & Strandberg, I. (2017). *Ensamkommande barns rätt: En vägledning för den gode mannen, kommunen m.fl.* (Fjärde upplagan ed.). Stockholm: Wolters Kluwer.
- Schiratzki, J. (2005). *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige: en rättsvetenskaplig undersökning*. (2. uppl.) Uppsala: Iustus.
- SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. Stockholm: Justitiedepartementet L2
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialdepartementet
- SFS 2005:429. *Lag om god man för ensamkommande barn*. Stockholm: Justitiedepartementet L2
- SFS 2005:716. *Utlänningslag*. Stockholm: Justitiedepartementet L7
- Singer, A. (2017). *Barns rätt*. (Upplaga 1). Uppsala: Iustus.
- Smith, J.A., Flowers, P. & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research*. Los Angeles: Sage.
- Sohlberg, P. & Sohlberg, B. (2013). *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. (3., [kompletterade och utvidgade] uppl.) Stockholm: Liber.
- Stretmo, L. & Melander, C. (2013). *Får jag vara med? Erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp*. FoU Rapport 2. Göteborgsregionens kommunalförbund: FoU i Väst.
- Sundqvist, J., Ögren, K., Padyab, M., Ghazinour, M., Medicinska fakulteten, Institutionen för socialt arbete., Samhällsvetenskapliga fakulteten. (2016). Collaboration patterns among swedish professionals in the repatriation of unaccompanied asylum-seeking refugee

- children: An explorative study. *European Journal of Social Work*, 19(6), 901-916.
doi:10.1080/13691457.2015.1082981
- Sveriges Kommuner och Landsting. (2018). *SKL tycker: Gör om systemet med gode män och överförmyndare*. Hämtad 2019-05-23; från <https://skl.se/ekonomijuridikstatistik/juridik/overformyndarjuridik/skltyckergeromssystemetmedgodemanochoverformyndare.4486.html>
- Swärd, S. (2010). *Oklart uppdrag, Om rollen som god man för ensamkommande flyktingbarn*. Rädda barnen: Stockholm.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer* (4., [omarb.] uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen [Elektronisk resurs] FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.
- UNICEF (2018). *Protected on Paper? An analysis of Nordic county responses to asylum-seeking children*. Innocenti, Florence - UNICEF Office of Research.
- Van Os, E. C. C., Kalverboer, M. E., Zijlstra, A. E., Post, W. J., & Knorth, E. J. (2016). Knowledge of the Unknown Child: A Systematic Review of the Elements of the Best Interests of the Child Assessment for Recently Arrived Refugee Children. *Clinical Child and Family Psychology Review*. Volym(19), Iss.3, 185-203. Doi:10.1007/s10567-016-0209-y.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wimelius, M. E., Eriksson, M., Isaksson, J., & Ghazinour, M. (2017). Swedish reception of unaccompanied refugee Children—Promoting integration? *Journal of International Migration and Integration*, 18(1), 143-157. doi:10.1007/s12134-016-0472-2
- Zetterqvist Nelson, K., & Hagström, M., (2016). *Nyanlända barn och den svenska mottagningsstrukturen: Röster om hösten 2015 och en kunskapsöversikt*. Linköpings universitet, Filosofiska fakulteten, Institutionen för tema, & Tema Barn.
- Ödman, P. (2016). *Tolkning, förståelse, vetande: Hermeneutik i teori och praktik* (3., oförändr. uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Överförmyndarnämnden Uppsala Kommun. (2017). *Sänkta arvoden för gode män till ensamkommande barn*. Hämtad 2019-05-15, från <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/nyheter-och-pessmeddelanden/sankta-arvoden-for-gode-man-till-ensamkommande-barn/>

Bilaga I - Förfrågan om deltagande i studie

Uppsala Universitet,
Sociologiska institutionen,
Socionomprogrammet

UPPSALA
UNIVERSITET

Till gode män för ensamkommande barn och unga,

En förfrågan om deltagande i studie.

Jag är en socionomstudent som nu skall påbörja mitt examensarbete på 15 högskolepoäng vid Centrum för Socialt Arbete, Sociologiska institutionen vid Uppsala Universitet. I examensarbetet undersöker jag hur gode män för ensamkommande barn upplever sin roll som god man samt olika erfarenheter av en asylprocess. Tidigare forskning visar både på att uppdraget som god man till viss del upplevs oklart/behöver tydligare definieras samt att barns rättigheter försummas i en asylprocess. Jag önskar därmed, genom intervjuer med gode män, att få en större förståelse för egna upplevelser och erfarenheter av godmanskapet och en inblick i hur gode män anser att asylprocessen fungerar i praktiken.

Ni tillfrågas därför, som gode män, att delta på en intervju (runt 45 min) med mig, som jag kan använda som material för mitt examensarbete. Jag skulle vara otroligt tacksam om just DU hade möjlighet att hjälpa mig med detta och samtidigt göra din röst med dina upplevelser och erfarenheter hörd.

Deltagandet är naturligtvis frivilligt och kan när som helst utan särskild förklaring avbrytas, samtycke kommer att inhämtas från samtliga inblandade personer. Det insamlade materialet kommer att förvaras så att endast jag och handledare kommer åt det under arbetets gång. De inspelade intervjuerna kommer att transkriberas och presenteras på ett sådant sätt att de inte går att härleda till intervjupersonerna.

Tack för din hjälp!

Uppsala den 26 Mars 2019

Med vänliga hälsningar

Kajsa Larsson
Socionomstudent

Telefon: 0730430559

E-post: kajsa.larsson.6811@student.uu.se

Handledare:

Professor Hedvig Ekerwald

Epost: hedvig.ekerwald@soc.uu.se

Bilaga 2 – Samtyckesblankett

INFORMANTERNAS FÖRSÄKRAN OM SAMTYCKE

- Jag har förstått syftet med studien och är medveten om vad min medverkan i studien innebär

- Jag kan självständigt bestämma över mitt deltagande vilket också innebär att jag när som helst kan avbryta min medverkan utan motivering

- Jag ger mitt samtycke till att studenten, och inga andra personer, endast får använda materialet till uppsatsen

Ort:.....

Datum:.....

Underskrift:.....

Namnförtydligande:

Bilaga 3 – Intervjuguide

Intervjuguide

Intro:

Hur gammal är du?

Nuvarande sysselsättning? Utbildning?

Sen hur lång tid tillbaka har du varit God man?

Hur många uppdrag har du/har haft - totalt och nu? Är de mitt i asylprocess/fått uppehållstillstånd?

Skulle du definiera godmanskapet likt ett yrke?

Godmanskapet:

Vilken roll anser du att en god man skall ha gentemot barnet/barnen?

Hur upplever du uppdraget/din roll? Vad är ditt ansvar?

Vad krävs det för att bli god man?

Behövs speciella egenskaper eller kunskaper för att bli/vara en god man?

Vad skulle du säga var främsta anledningen till att du valde att bli god man? Hur gick processen till?

Fick du någon utbildning?

Vad hade du för förkunskaper?

Har du inblick i hur länge barnet hade varit i Sverige då?

Hur ofta träffar du barnet/barnen? Vad gör ni då/vilka tillfällen?

Vad är dina konkreta uppgifter? Kontaktar barnet dig? När?

Vad känner du att överförmyndaren förväntar sig av dig?

Vad känner du att barnet förväntar sig av dig?

Finns det något som krockar mellan dessa personers förväntningar? Eller med dina tankar om uppdraget?

Finns tillsyn/rapportering av vad du gör?

Vart vänder du dig för stöd/råd/hjälp? Finns forum?

Har du upplevt ett dilemma någon gång i rollen som god man?

Om ja - vad? hur? när? Berätta!

Anser du att det finns brister i uppdraget som god man? Vad tycker du bör förbättras?

Asylprocessen:

Vad är dina upplevelser av mottagandet i Sverige?

Hur upplever du asylprocessen?

Vilka möten är du med på som god man?

Anser du att barnet själv kommer till tals?

Finns tillfällen då barnets röst inte efterfrågas?

Hur mycket svenska förstår ditt barn?

Vi behov: Finns alltid tolk på plats?

Upplever du att barnen/barnet får det hjälp och stöd som behövs från samhället?

Vilka anser du är de viktigaste aktörerna i ett ensamkommande barns asylprocess?

Hur ser din kontakt ut med andra myndigheter?

Hur upplever du samverkan med myndigheter som socialtjänst och migrationsverk?

Mellan dom?

Mellan dig själv och dom?

Mellan dom och barnet?

Vad upplever du fungerar bra i asylprocessen? Mindre bra?

Ser du något som skulle behöva förbättras/utvecklas inom mottagandet asylprocessen utifrån dina erfarenheter och upplevelser?

När ensamkommande barn anländer till Sverige?

Under asylprocessens gång?

~~Har du kommit i kontakt med begreppet Barnets Bästa?~~

~~Vad innebär det för dig?~~

~~Vad vet du om barnkonventionen?~~

~~Är det något som nämnts inför/under uppdraget?~~

~~Om ja: hur förstår du att Barnkonventionen påverkar dig i ditt uppdrag?~~

~~(Jämför resonemang från s.18)~~

Avslutning

Vad är det bästa med att vara god man?

Har du något du vill tillägga?